

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

IVONA BARTOŠEVIČ

**ILGALAIKĖS SLAUGOS IR GLOBOS RAIDĄ
LIETUVOJE**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovas
Prof. dr. G. Černiauskas**

VILNIUS, 2012

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

**ILGALAIKĖS SLAUGOS IR GLOBOS RAIDA
LIETUVOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 621L10010

**Vadovas
(parašas) prof. dr. G. Černiauskas
2012 04**

**Recenzentas
(parašas)
2012 04**

**Atliko
VSEmis0-01 gr. stud.
(parašas) I. Bartoševič
2012 04**

VILNIUS, 2012

TURINYS

IVADAS.....	7
1. ILGALAIKĖ SLAUGA IR GLOBOS TEORINIAI ASPEKTAI.....	10
1.1. Socialinės paramos samprata bei Konstitucinio Teismo jurisprudencija socialinės paramos srityje.....	10
1.2. Žmogaus teisės ir ilgalaikės slaugos bei globos teikimo svarba.....	13
1.3. Ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų organizavimo ir finansavimo raidos ypatumai, ilgalaikės slaugos ir globos teikimo probleminiai aspektai.....	16
2. ILGALAIKĖS SLAUGOS IR GLOBOS RAIDOS TYRIMO METODIKOS PAGRINDIMAS.....	30
3. ILGALAIKĖS SLAUGOS IR GLOBOS RAIDOS TYRIMO APIBENDRINIMAS.....	40
IŠVADOS IR SIŪLYMAI.....	51
LITERATŪRA.....	54
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS.....	58
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	59
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	61
PRIEDAI.....	63

LENTELĖS

1 lentelė. Ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų teikimo gerosios praktikos pavyzdžiai	17
2 lentelė. Socialinės globos paslaugų finansavimo modeliai	22
3 lentelė. Per 12 paskutinių mėnesių (iki 2011 m. kovo 1 d.) savivaldybėse pirktų ar finansuotų socialinių paslaugų vidutinės kainos	24
4 lentelė. Ilgalaikės slaugos ir globos efektyvumo kriterijai.....	31
5 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir šeimyninį statusą.....	37
6 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių.....	38
7 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių ir institucinės globos rūšies poreikį	41
8 lentelė. Atsakymo į klausimą, ar turi kas jais pasirūpintų, pasiskirstymas pagal amžių (respondentų skaičius).....	41

PAVEIKSLAI

1 pav. Stacionarios globos įstaigos Lietuvoje 2000–2010 m.	18
2 pav. Valstybės ir savivaldybių išlaidos socialinei globai 1996–2010 m.	19
3 pav. Visi socialinę pagalbą ir globą namuose gavę asmenys	19
4 pav. Veiksniai, skatinantys ilgalaikės slaugos ir globos pokyčius	27
5 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos teikimo raidos dinaminio proceso schema	29
6 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikimo politikos ciklas	31
7 pav. Gyventojai pagal pagrindines amžiaus grupes 2007-2016 metais ir dinaminė prognozė ..	33
8 pav. Pagalbos ir globos namuose paslaugų gavėjai 2007-2011 metais ir dinaminė prognozė ...	34
9 pav. Globos įstaigose gyvenantys asmenys 2007-2011 metais ir dinaminė prognozė	35
10 pav. Globos įstaigų skaičius 2007-2011 metais ir dinaminė prognozė	36
11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį	37
12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį	37
13 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių	38
14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą	39
15 pav. Labiausiai pageidaujama ilgalaikės slaugos ir globos paslauga	40
16 pav. Atsakymo į klausimą, ar turi kas jais pasirūpintų, pasiskirstymas	41
17 pav. Institucinės globos pasirinkimą lemiantys kriterijai	42
18 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos pasirinkimą lemiantys kriterijai pagal lytį (respondentų skaičius)	42
19 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugos gavimo ypatumai	43
20 pav. Socialinės paslaugos gavimo ypatumai pagal amžių (respondentų skaičius)	43
21 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikimo namuose vertinimas (respondentų skaičius)	44
22 pav. Stacionarių ilgalaikės slaugos ir globos įstaigų neįgaliems žmonėms veiklos vertinimas (respondentų skaičius)	44
23 pav. Dienos centro globos paslaugas vertinimas (respondentų skaičius)	45
24 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų darbą organizuojančių institucijų veiklos vertinimas (respondentų skaičius)	46
25 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų srityje	46
26 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą	47
27 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą	47

28 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų infrastruktūros vertinimas (respondentų skaičius).....	48
29 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų tinklo vertinimas (respondentų skaičius).....	48
30 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų spektro bei plėtros galimybių vertinimas (respondentų skaičius).....	49
31 pav. Socialinių paslaugų teikėjų ir ilgalaikės slaugos ir globos gavėjų tarpusavio ryšys	49

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Daugelyje šalių, socialinės paramos sistema apjungia pagrindines socialines rizikas: socialinę atskirtį, skurdą, nedarbą. Ilgalaikę slaugą ir globą, laiduoja parengta ir nuolat tobulinama socialinės paramos teisinė bazė bei sukurta infrastruktūros sistema. Mokslininkai, nagrinėjantys ilgalaikės slaugos ir globos aspektus, atkreipė dėmesį socialinės globos ir slaugos pokyčius, kurie pastaruosius du tris dešimtmečius vyksta ne tik Europoje, bet ir kituose ekonomiškai pasiturinčiuose pasaulio regionuose. Augantis ilgalaikės slaugos ir globos poreikis bei valstybių išlaidos, siekis gerinti ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų paskirstymą, didinti jų veiksmingumą ir užtikrinti kokybę, kuriai vis didesnius reikalavimus kelia privačių paslaugų teikėjai ir didėjančios pasirinkimo galimybės ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų sektorių artina prie rinkos (Haris 2003; Baines 2004). Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų finansavimo klausimai yra aktuali Europos šalių socialinės politikos tema, jie analizuojami įvairiais aspektais – tiek aptariant šioje srityje vykstančius privatizavimo, rinkos santykių įsigalėjimo procesus, tiek kalbant apie šios srities paslaugų vartotojo pasirinkimo galimybių užtikrinimą ar paslaugų kokybės vadybos sistemų diegimą (Haris 2003; Baines 2004; Bode 2006; Dustin 2007; Morel 2007; Carey 2008).

Ilgalaikės slaugos ir globos srityje rinkos santykiai pradėjo plisti žymiai vėliau negu kitose srityse. Tai patvirtina ir Donna Dustin (2007) <..nors postmodernioje visuomenėje rinka tampa efektyviausiu prekių ir paslaugų paskirstytoju ir ryškėja polinkis ilgalaikės slaugos ir globos paslaugas pertvarkyti taip, kad jos būtų perkamos ir parduodamos sudarant prekybos sandorius, vis dėlto ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų sferoje orientuotis į rinkos modelį imama gerokai vėliau negu kitose srityse. Todėl daug ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų organizavimo ir finansavimo klausimų dar neišnagrinėta, ypač pokomunistinėse šalyse, kurios žygį į rinkos ekonomiką pradėjo tik XX a. pabaigoje..>.

Lietuvoje ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų organizavimo ir finansavimo klausimai nedaug nagrinėti, nes ir pati ilgalaikės slaugos ir globos sistema, kaip tam tikra gerovės valstybės sritis, Lietuvoje buvo pradėta kurti tik nuo 1990 m. (Žalimienė, Vareikytė 2000; Žalimienė 2003, 2006). Iki 2006 m. rinkos principai ilgalaikės slaugos ir globos srityje beveik neveikė, nes teisės aktai tam nesudarė pakankamai sąlygų, o istorinės patirties ar praktikos irgi nebuvo. 2006 m. priimtas Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymas įtvirtino tam tikras nuostatas, sudarančias rinkos mechanizmo prielaidas ilgalaikės slaugos ir globos sistemoje.

Valstybė, remdamasi teise, negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad būtų sudarytos prielaidos tenkinti ne asmens poreikius, o norus ar užgaidas, kad dėl didesnės faktinės lygybės turi būti perskirstomi materialiniai ištekliai. Tai reiškia, kad atsidūrę žemiau tam tikros materialinės ir socialinės gerovės, taip pat išsilavinimo ribos, žmonės paprasčiausiai negali dalyvauti visuomenės

gyvenime kaip piliečiai, juo labiau kaip lygūs piliečiai. Kaip turi būti apibrėžiama ši riba, nustato ne politinė koncepcija. Šią ribą lemia konkrečios visuomenės išsivystymo ekonominis, socialinis ir kultūrinis lygis. Taigi, šiuolaikinės demokratinės valstybės ilgalaikės slaugos ir globos, veikla yra neišvengiama. Taip pat, galima teigti, kad tokia veikla kaip ilgalaikė slauga ir globa, yra ne tik būtina, tikslinga, bet ir naudinga.

Tyrimo problema. Nustatyti ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų poreikį; apibrėžti galimybes decentralizuoti ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų teikimą; duomenų apie ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų teikimo trūkumas; spragos ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų organizavimo procese. Būtina išsiaiškinti, kokių ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų trūksta, prieinamumo galimybes, kiek socialinių paslaugų teikėjai pajėgūs patenkinti ilgalaikės slaugos ir globos poreikius.

Tyrimo naujumas. Tyrimo naujumą atspindi tai, kad iki šiol nėra atlikta išsamių ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų poreikio bei paklausos tyrimų. Darbe atliktas tyrimas parodo, kad savivaldybės turėtų labiau kontroliuoti ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikimo kokybę bei investuoti į darbuotojų kvalifikaciją, kurie teikia ilgalaikės slaugos ir globos paslaugas.

Darbo hipotezė – ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų poreikis Lietuvoje susijęs su šalies demografinė situacija, o ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų pasiūla ir kokybė dėl mažo finansavimo yra nepakankama.

Darbo objektas - ilgalaikės slaugos ir globos raida Lietuvoje.

Darbo tikslas – atskleisti ilgalaikės slaugos ir globos raidos Lietuvoje ypatumus.

Darbo uždaviniai:

1. atskleisti socialinės paramos esmę bei teikimo būdus;
2. įvertinti ilgalaikės slaugos ir globos reikšmę bei išanalizuoti ilgalaikės slaugos ir globos teisinį reglamentavimą;
3. nustatyti ilgalaikės slaugos ir globos raidos trūkumus;
4. pateikti ilgalaikės slaugos ir globos tobulinimo kryptis.

Tyrimo šaltiniai. Tyrimo šaltiniais tapo teisės ir vadybos mokslinė literatūra, Lietuvos Respublikos įstatymai, tarptautiniai aktai, Konstitucinio Teismo jurisprudencija, teisės aktų oficialūs išaiškinimai.

Ilgalaikės slaugos ir globos raidos analizės pagrindiniais informacijos šaltiniais buvo Lietuvoje institucijų ataskaitos, statistiniai duomenys bei anketa. *Tiriamieji – ilgalaikės slaugos ir globos institucijų darbuotojai.*

Praktinę darbo reikšmę lėmė tyrimo kryptingumas. Darbe suformuluotos darbo autorės nuostatos ir išvados sudaro prielaidas nustatyti kryptis ilgalaikės slaugos ir globos srityje.

Tyrimo metodai. Analizės metodas darbe naudojamas išanalizuoti ilgalaikės slaugos ir globos reikšmę, identifikuoti kylančias problemas Lietuvoje, susijusias su ilgalaikės slauga ir globa, sisteminės analizės metodas naudojamas išanalizuoti tarptautinių ir nacionalinių teisės normų bei jų kaitą, reguliuojančių ilgalaikę slaugą ir globą, apibendrinimo metodas, kuriuo remiantis apibendrinama darbo metu pateikta medžiaga, formuluojamos išvados ir pateikiami pasiūlymai.

Darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, 3 pagrindinės dalys, išvados bei siūlymai. Darbo pabaigoje pateikiamas naudotos literatūros sąrašas bei anketa, kurios pagrindu atlikta analizė.

Pirma darbo dalis skirta ilgalaikės slaugos ir globos teisiniais ir socialiniams pagrindams. Joje analizuojamos socialinės paramos samprata bei ilgalaikės slaugos ir globos teikimo būdai. Analizuojami tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, užtikrinantys ilgalaikės slaugos ir globos teikimo aspektu, pateikiama statistinė ilgalaikės slaugos ir globos raidos informacija.

Antroje darbo dalyje analizuojamos ilgalaikės slaugos ir globos teikimo formos, prognozuojamas ilgalaikės slaugos ir globos poreikis bei institucijų skaičiaus kaita. Pagrindžiamas ilgalaikės slaugos ir globos tyrimas.

Trečioje darbo dalyje tiriama ilgalaikės slaugos ir globos problematika, darbo autorės suformuluoti ilgalaikės slaugos ir globos raidos vertinimo kriterijai.

1. ILGALAIKĖ SLAUGA IR GLOBOS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Socialinės paramos samprata bei Konstitucinio Teismo jurisprudencija socialinės paramos srityje

Analizuojant ilgalaikės slaugos ir globos aspektus tikslinga apibūdinti socialinės paramos sampratą, nurodant socialinės paramos teikimo būdus bei jų turinį.

Ilgalaikė slauga ir globa remiasi poreikio principu. Ji teikiama tiems asmenims, kurie dėl objektyvių priežasčių negali pasirūpinti savimi. Ilgalaikės slaugos ir globos poreikio augimą lemia didėjantis nedarbo lygis šalyje, žemas darbo užmokesčio lygis ir kt. priežastys.

Socialinės paramos koncepcijoje¹ teigiama, kad <..socialinė parama - tai socialinės ekonominės, teisinės ir organizacinės priemonės, kuriomis siekiama sudaryti būtiniausias gyvenimo sąlygas asmenims (šeimoms), kurių darbo, socialinio draudimo ir kitokios pajamos dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių yra nepakankamos, kad jie (jos) galėtų pasirūpinti savimi. Socialinė parama negali užtikrinti ilgalaikio ekonominio ir socialinio saugumo, ji tik padeda žmogui išgyventi ekstremaliomis sąlygomis. Socialinė parama turi būti tokia, kad asmuo (šeima) norėtų dirbti bei taupyti...>. Valstybinio socialinio aprūpinimo santykių pagrindus reglamentuoja 1990 m. priimtas Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas². Jo 1 straipsnyje valstybinis socialinis aprūpinimas apibrėžtas kaip valstybės nustatytų socialinių ekonominių priemonių sistema, teikianti gyvenimui reikalingų lėšų ir paslaugų respublikos gyventojams, kurie negali dėl įstatymų numatytų priežasčių apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų arba yra nepakankamai aprūpinti. Pagal įstatymą, valstybinio socialinio aprūpinimo sistemą sudaro: a) privalomasis (valstybinis) socialinis draudimas; b) socialinis aprūpinimas ir socialinė pašalpa (parama) iš valstybės lėšų

Analizuojant ilgalaikės slaugos bei globos teikimą bei šių paslaugų plėtrą galima pažymėti, kad tai yra kompleksiškas procesas, glaudžiai susijęs su ekonominiais, politiniais, socialiniais, demografiniais bei kultūriniais pokyčiais kiekvienoje šalyje. Tyrimai vykdomi ilgalaikės slaugos bei globos teikimo srityje yra aktualūs įvairiose socialinių mokslų kryptyse sprendžiant ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų plėtros klausimus. Ilgalaikės slaugos bei globos paslaugos, kaip viešojo sektoriaus sritis, pirmiausiai siejamos su priemonėmis siekiant socialinės gerovės tikslų valstybėje, todėl ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų teikimo bei plėtros probleminiai klausimai yra sociologijos, ekonomikos, politikos mokslų tyrinėjimo objektas. Ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų plėtros klausimai yra keliami siekiant spręsti gerovės valstybių prisitaikymo prie kintančių ekonominių, socialinių, kultūrinių sąlygų. Įvardinti pokyčiai ypač išryškina vadybos koncepcijų bei metodų taikymo

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gegužės 9 d. nutarimas Nr. 360 „Dėl Socialinės paramos koncepcijos“ // Valstybės žinios, 1994, Nr. 36-653

² Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas // Valstybės žinios, 1990-10-23 Nr. I-696.

svarbą šioje srityje: ilgalaikės slaugos bei globos paslaugos gyventojams yra teikiamos vadovaujantis verslo principais, tuo pačiu keičiasi ir ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų teikimo praktika. Be to, siekiant tenkinti vis augančius socialinės ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų vartotojų poreikius, tai socialines paslaugas teikia ne tik viešasis sektorius, bet ir privatus sektorius.

Valstybinė socialinė parama teikiama vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos³ nuostata, kad tėvų pareiga - išlaikyti savo nepilnamečius vaikus, o vaikų pareiga – globoti tėvus senatvėje. Kartu laikomasi socialinio solidarumo principo, pagal kurį valstybė įsipareigoja rūpintis kiekvienu žmogumi, kuris dėl objektyvių priežasčių negali savimi pasirūpinti.

Konstitucinis Teismas⁴ nutarime, interpretuodamas LR Konstitucijos 52 straipsnio turinį konstatavo, kad šiame straipsnyje išreiškiamas valstybės *socialinis pobūdis*, o socialiniam aprūpinimui, t. y. visuomenės prisidėjimui prie išlaikymo tų savo narių, kurie negali dėl įstatymuose numatytų svarbių priežasčių apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų arba yra nepakankamai aprūpinti, pripažįstamas *konstitucinės vertybės statusas*. Teismo nuomone, tai atitinka ir valstybės funkcijų šiuolaikinę sampratą, ir XX a. Lietuvos valstybės konstitucinę tradiciją, kurios ištakos yra 1922 m. konstitucijoje. Konstitucinis Teismas teigė, kad socialinės apsaugos priemonės išreiškia *visuomenės solidarumo* idėją. Šiame nutarime pabrėžta, kad *abipusės asmens ir visuomenės atsakomybės* pripažinimas yra svarbus užtikrinant *socialinę darną*, laidojant asmens laisves ir galimybes apsaugoti nuo sunkumų, kurių žmogus vienas nepajėgtų įveikti. Valstybė kuria socialinio aprūpinimo sistemą, kuri padėtų išlaikyti asmens orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas, o prireikus suteiktų asmeniui būtiną socialinę pagalbą.

Kitame Konstitucinio Teismo nutarime⁵ atkreiptas dėmesys į tai, kad pagal Konstituciją valstybei, kaip visos visuomenės organizacijai, tenka *pareiga* rūpintis savo nariais senatvės, invalidumo, nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais Konstitucijoje bei įstatymuose numatytais atvejais. Socialinės apsaugos priemonės išreiškia *visuomenės solidarumo idėją*, padeda asmeniui apsaugoti nuo galimų *socialinių rizikų*.

³ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr.33-1014

⁴ 1997 m. kovo 12 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 5 straipsnio, Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 8 straipsnio antrosios dalies 1 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 142 „Dėl Lietuvos Respublikos 1995 m. vasario 20 d. nutarimo Nr. 266 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1997, Nr. 23-546

⁵ 2003 m. gruodžio 3 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo, Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai (1994 m. liepos 18 d. redakcija)“ //Valstybės žinios, 2003 m. Nr. 115-5221

Aiškindamas Konstitucijos 52 straipsnį Konstitucinis Teismas⁶ savo nutarimuose konstatuoja, kad <..pagal Konstituciją Lietuvos valstybė yra *socialiai orientuota*, jos kiekvienas pilietis turi teisę į socialinę apsaugą. Socialiniam aprūpinimui, t. y. visuomenės prisidėjimui prie išlaikymo tų savo narių, kurie dėl įstatymuose numatytų priežasčių negali apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų arba yra nepakankamai aprūpinti, pripažįstamas *konstitucinės vertybės* statusas. Pensijos ir socialinė parama yra vienos iš socialinės apsaugos formų, kurios nustatytos Konstitucijoje, *įpareigoja valstybę* nustatyti pakankamas tos teisės įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemones..>, Konstitucinis Teismas nurodė, kad <..formuluotė „valstybė laiduoja“ reiškia, jog įvairios socialinės paramos rūšys garantuojamos tiems asmenims ir tokiais pagrindais, kurie nustatyti įstatymais..>.

Asmeniui teikiama socialinė parama ilgalaikės slaugos ir globos prasme neturi virsti privilegija, ji neturi sudaryti prielaidų asmeniui pačiam nesiekti didesnių pajamų, savo pastangomis ieškoti galimybių užtikrinti sau ir savo šeimai žmogaus orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas. Konstitucinis Teismas darė išvadą⁷, kad <..Konstitucija nedraudžia įstatymų leidėjui įstatymu nustatyti tokių socialinės paramos teikimo pagrindų ir sąlygų, socialinės paramos dydžių, jog būtų skatinamos kiekvieno asmens pastangos pagal išgales pirmiausia pačiam pasirūpinti savo ir savo šeimos gerove ir prisidėti prie visos visuomenės gerovės. Įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją diferencijuoti socialinę paramą, tačiau atitinkamas teisinis reguliavimas turi būti nustatomas tik įstatymu. Tai turi būti daroma laikantis Konstitucijos..>.

Taigi, socialinės paslaugos išskiriamos iš socialinės apsaugos sistemos remiantis keturiais kriterijais:

- **formos** - tai pagalba nepinigine forma;
- **tikslo** – siekiama padėti socialiai pažeidžiamiems visuomenės nariams, užtikrinti jų integraciją į visuomenės gyvenimą;
- **finansavimo būdo** – teisė į paslaugas dažniausiai neparemta kliento įnašų mokėjimu;

⁶ 2005 m. vasario 7 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gegužės 8 d. nutarimu Nr. 506 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų 37 punkto (2000 m. gegužės 8 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 29 straipsnio 1 daliai (1999 m. gruodžio 23 d., 2001 m. liepos 5 d. redakcijos)“ // Valstybės žinios, 2005 m. Nr. 19-623.

⁷ 2004 m. kovo 5 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. rugsėjo 27 d. nutarimo Nr. I-619 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo taikymo“ 1 punkto, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. liepos 5 d. nutarimu Nr. 808 „Dėl Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų 6.1.1 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 6.1.4 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 6.1.5 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 7 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 9 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. balandžio 17 d. nutarimu Nr. 441 „Dėl Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų 5.1.1 punkto, 5.1.7 punkto (2000 m. balandžio 17 d. ir 2000 m. liepos 14 d. redakcijos), 5.1.8 punkto (2000 m. balandžio 17 d. ir 2000 m. liepos 14 d. redakcijos), 5.4, 5.5.2, 9 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo 10 straipsnio (1994 m. lapkričio 3 d. redakcija) 1 daliai“ // Valstybės žinios, 2004, Nr. 38-1236

- **išlaidų kompensavimo būdo** – tai valstybės subsidijuojamos paslaugos, klientas už jas moka ne rinkos kainomis arba visai nemoka.

Socialinės paslaugos taip pat gali būti klasifikuojamos pagal klientų grupes bei teikėją. Socialinės paslaugos, kurios klasifikuojamos pagal klientų grupes, pasižymi tuo, kad klientų grupės atspindi pagrindines problemas, kurioms spręsti būtinas socialinių paslaugų tinklas. Socialinių paslaugų įstatyme⁸ minimos tokios gavėjų grupės kaip vieniši ir seni asmenys, suaugę neįgalieji, neįgalieji vaikai, rizikos asmenų grupės ir kt. Dažniausiai socialinių paslaugų įstaigos teikia paslaugas kuriai nors vienai klientų grupei, pagal tai, kokie yra šios grupės poreikiai. O tai leidžia orientuotis į vienos grupės problemas, siekiant maksimaliai patenkinti grupei priklausančių asmenų poreikius. Socialinės paslaugos pagal statusą ir teikėją gali būti valstybės, savivaldybių įstaigų, nevyriausybinių organizacijų (NVO), religinių bendruomenių ar privačių įstaigų teikiamos paslaugos. Tačiau dauguma socialinių paslaugų įstaigų Lietuvoje turi biudžetinės įstaigos statusą ir jų steigėjas yra valstybė arba savivaldybė.

1.2. Žmogaus teisės ir ilgalaikės slaugos bei globos teikimo svarba

Žmogaus teisės apima socialines, ekonomines ir kultūrines teises, tokias kaip: teisę į tinkamą gyvenamąjį būstą, švietimą, darbą ir vienodą atlygį už vienodos vertės darbą, mažumų teisę puoselėti savo kultūrą, religiją ir kalbą. Taljūnaitė M. pažymi, kad <..šiuolaikinė tarptautinė teisė išsiskverbė į tradicinę valstybių vidaus sferą-individo teises ir ėmė jas reglamentuoti bei ginti tarptautiniu lygmeniu. Valstybė šiuo metu jau nebegali vadovautis nesikišimo į valstybės vidaus reikalus principu ir teigti, jog žmogaus teisės lieka išimtinė jos vidaus kompetencijos dalimi..>⁹. Žmogaus teisių apsauga neapsiriboja nacionalinių valstybių ribomis, tai tampa tarptautinės bendrijos reikalu. Žmogaus teisės ir laisvės - tai matas, kuris pripažįsta skirtynes ir kartu suteikia individams universalumo. Piechowiak M. žmogaus teises apibrėžia kaip individų, vienas kito atžvilgiu turinčių pareigą veikti (arba susilaikyti nuo veikimo), santykių ir kiekvieno individo santykiu su tam tikromis vertybėmis, užtikrinančiomis jo gerovę, visumą¹⁰.

Priėmus svarbiausius žmogaus teisių gynimo dokumentus, buvo sukurti tarptautiniai teisiniai žmogaus teisių apsaugos pagrindai ir gynimo mechanizmas. Jungtinių Tautų Organizacijoje 1948 m. gruodžio 10 d. paskelbta Visuotinė Žmogaus Teisių Deklaracija¹¹, vėliau, 1966 m., priimti Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas¹², Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas¹³ bei

⁸ Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas // Valstybės žinios, 2006, Nr. 17-589

⁹ Taljūnaitė M. Pilietybė ir socialinė atskirtis šiuolaikinėje Europoje. Filosofija. Sociologija. 2004. Nr. 4. p. 46-49

¹⁰ Piechowiak M. What are Human Rights? // An Introduction to the International Protection of Human Rights. A Textbook. Hanski R., Suksi M. Turku/Abo: Institute for Human Rights. 1999, p. 10

¹¹ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija // Valstybės žinios, 2006, Nr. 68-2497

¹² Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 77 - 3290

¹³ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 77 - 3288

Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 1966 m. ir 1989 m. fakultatyviniai protokolai sudaro Tarptautinę žmogaus teisių chartiją. Remiantis Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 28 straipsniu, įkurtas Žmogaus teisių komitetas nagrinėja valstybių - minėto pakto dalyvių -pranešimus apie priemones, kurių jos ėmėsi pripažintoms pakte teisėms įgyvendinti, ir apie pažangą, pasiektą naudojantis šiomis teisėmis. Remiantis Tarptautinės žmogaus teisių chartijos nuostatomis, sukurta šiuolaikinė žmogaus teisių samprata ir universali sistema.

Kiekvienoje teisinėje valstybėje daugiausia dėmesio turi būti kreipiama žmogaus teisių garantavimui. Vienas pagrindinių pilietinės visuomenės tikslų yra apsaugoti ir garantuoti žmogaus teises¹⁴. Žmogaus teisės apibūdinamos ir kaip vertikalią bei horizontalią dimensijas¹⁵. Drzewicki K. teigia, kad objektyviaja prasme žmogaus teisės, kitaip nei subjektyvūs jausmai, nėra amžinos, neatsiejamos nuo visuomenės, nuo jos priklausomos. Kai kurios žmogaus teisės gali būti išskirtos kaip socialiniai idealai, siektini tikslai. Šių teisių negalima atskirti nuo socialinio konteksto ir turinio. Žmogaus teisės apibūdinamos ir kaip normatyvus standartas, ir kaip teisinis santykis¹⁶.

Visos pagrindinės žmogaus teisės Lietuvos Respublikoje įtvirtintos Konstitucijoje¹⁷: preambulėje, II, III, IV bei XIII skirsniuose. Konstitucijos 6 straipsnis skelbia, kad Konstitucija yra vientisas ir tiesiogiai taikomas aktas. Kiekvienas asmuo savo teises gali ginti remdamasis Konstitucija.

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuota 1995 m. balandžio 27 d., todėl taikoma žmogaus teisių ir laisvių pažeidimams, padarytiems po 1995 m. gegužės 5 d. Konvencija numato, kad naudojimasis šioje Konvencijoje pripažintomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas, ir jeigu kuri nors Konvencijoje numatyta teisė arba laisvė buvo pažeista, asmuo, išnaudojęs visas teises gynybos priemones valstybėje, gali kreiptis į Europos Žmogaus Teisių Teismą per 6 mėnesius nuo paskutinio sprendimo priėmimo dienos (Konvencijos 35 straipsnis). LR Konstitucinis Teismas¹⁸ pažymėjo, <..kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija yra ypatingas tarptautinės teisės šaltinis, kurio tikslas kitoks nei daugumos kitų tarptautinės teisės aktų. Šis tikslas yra visuotinis - siekti, kad Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje skelbiamos teisės būtų visuotinai ir veiksmingai pripažįstamos ir kad jų būtų laikomasi ginant ir toliau įgyvendinant žmogaus teises ir pagrindines laisves. Šiuo, tai yra tikslo, požiūriu Konvencija atlieka tokią pat funkciją kaip ir konstitucinės žmogaus teisių garantijos, nes

¹⁴ Mesonis G., Vaišvila A. Žmogaus teisių gintis. - Vilnius: LT A, 2000, p. 34

¹⁵ Rosas A., Scheinin M. Categories and Beneficiaries of Human Rights // An Introduction to the International Protection of Human Rights. A Textbook. Hanski R., Suksi M. Turku/Abo: Institute for Human Rights. 1999, p. 49

¹⁶ Drzewicki K. Internalization and Juridization of Human Rights // An Introduction to the International Protection of Human Rights. A Textbook. Hanski R., Suksi M. Turku/Abo: Institute for Human Rights. 1999. p. 27

¹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014

¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtąjo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“

Konstitucija įtvirtina šias garantijas šalyje, o Konvencija - tarptautiniu lygiu. Kaip tik dėl to labai svarbu įvertinti ir nustatyti Konvencijos ir Konstitucijos santykį..>.

Pagal Žmogaus teisių chartiją garantuojama pagarba žmogaus orumui, teisė į gyvybę, kankinimo ir nežmoniško arba orumą žeminančio elgesio draudimą, teisė į laisvę ir saugumą, pagarbą privačiam ir šeimos gyvenimui, minties, sąžinės ir tikėjimo laisvę, žodžio ir informacijos laisvę, teisė į mokslą, laisvę užsiimti verslu, teisė į nuosavybę, lygybę įstatymui, pagarbą kultūrų, religijų ir kalbų įvairovei, vyrų ir moterų lygybę, neįgalių asmenų integravimą, teisė į teisminę pagalbą ir nešališką bylos nagrinėjimą, nekaltumo prezumpciją, teisė į gynybą ir kt.¹⁹

Pagal LR Konstitucijos 138 straipsnį Seimo ratifikuotos tarptautinės sutartys yra sudedamoji Lietuvos teisinės sistemos dalis. Tarptautinių sutarčių įstatymo²⁰ 11 straipsnyje sakoma, kad jeigu įsigaliojusi ratifikuota Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nustato kitokias normas negu Lietuvos Respublikos įstatymai, kitiems teisės aktams, galiojantiems po šios sutarties įsigaliojimo, taikomos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties nuostatos. Šio įstatymo nuostatas kai kurie autoriai laiko diskutuotinomis²¹. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1995 m. sausio 24 d.²², sprendamas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos suderinamumo su Lietuvos Respublikos Konstitucija klausimą, pateikė kitokią šios problemos interpretaciją ir pabrėžė, kad ratifikuota ir įsigaliojusi Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos Konvencija taps sudedamąja Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalimi ir turės būti taikoma kaip ir Lietuvos Respublikos įstatymai. Po šio Konstitucinio Teismo nutarimo visos svarbiausios tarptautinės sutartys buvo ratifikuotos.

Kalbant apie neįgalius asmenis, 2006 m. Jungtinių Tautų priimta Neįgaliųjų teisių konvencija²³ (Konvencija) yra pirmasis žmogaus teisių dokumentas, kuris aiškiai nurodo visų neįgalių asmenų teisę gyventi ir dalyvauti bendruomenėje kaip ir kitiems piliečiams. Ratifikuodamos Konvenciją valstybės prisiėmė įsipareigojimus užtikrinti, kad neįgalūs asmenys gyventų ir dalyvautų bendruomenėje. Nepriklausomai nuo institucijose teikiamos ilgalaikės slaugos ir globos kokybės, neįgalių asmenų izoliavimo ir segregavimo ilgalaikės socialinės globos įstaigose praktika yra jų žmogaus teisių pažeidimas, vadovaujantis Konvencijos 19 straipsniu. Dauguma Europos Sąjungos valstybių (tarp jų ir Lietuva), o taip pat ir pati Europos Sąjunga ratifikavo Konvenciją.

¹⁹ Vidrinskaitė S. Žmogaus teisių katalogas: Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisinės aktualijos // Jurisprudencija, 2006, Nr. 4 (82), p. 6-12

²⁰ Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas // Valstybės žinios, 1999, Nr. 60-1948

²¹ Birmontienė T. Žmogaus teisių raida ir perspektyvos Lietuvoje. Teisinės valstybės link // Jurisprudencija. - Vilnius, 2000. T. 15(7). p. 68

²² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtąjo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“

²³ Neįgaliųjų teisių konvencija // Valstybės žinios, 2010, Nr. 71-3561

Apibendrinant galima pažymėti, kad tarptautiniuose žmogaus teisių dokumentuose (konvencijos, paktai, protokolai) įtvirtinti tarptautiniai žmogaus teisių standartai ir jų įgyvendinimo taisyklės, kurie yra teisiškai privalomi prie jų prisijungusioms ar juos ratifikavusioms valstybėms. Lietuvos teisės aktuose taip pat labai konkrečiai apibrėžtos žmonių teisės į socialines paslaugas bei Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas atkreipia dėmesį į socialinių paslaugų teikimo svarbą asmeniui.

1.3. Ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų organizavimo ir finansavimo raidos ypatumai, ilgalaikės slaugos ir globos teikimo probleminiai aspektai

Ilgalaikės slaugos bei globos paslaugas dažniausiai teikia keturi sektoriai:

- viešasis (valstybinis);
- visuomeninis (ne pelno);
- privatusis (pelno) ir
- „neformalusis“, apimantis šeimą, draugus, kaimynus ir kt.²⁴.

Žalimienė bei Rimšaitė²⁵ pažymi, kad XX a. pabaigos socialinėje ir ekonominėje politikoje atsiradusios sąvokos „mišri globos ekonomika“, „mišri gerovės ekonomika“ kaip tik ir rodo ilgalaikės slaugos bei globos teikėjų įvairovės didėjimą. Su įprastiniais viešųjų paslaugų teikėjais, dažniausiai – vietos valdžios įstaigomis, pradeda konkuruoti nevyriausybinės organizacijos ar pelno siekiantys paslaugų teikėjai. Mišrios ilgalaikės slaugos bei globos modelis iš esmės grindžiamas rinkos principais, t. y. paslaugas numato ir finansuoja valstybė iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, o teikia rinkoje konkuruojantys paslaugų teikėjai. Wistow ir kt. teigia, kad mišrioje ilgalaikės slaugos bei globos ekonomikoje atsakomybė, kad būtų užtikrintas efektyvus kokybiškų ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų teikimas, vis dėlto atitenka valdžios institucijoms. Todėl jos turi pasirinkti tinkamiausią ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų teikėjų koordinavimo mechanizmą, leidžiantį kiekvienam sektoriui lygiomis teisėmis konkuruoti dėl paslaugų teikimo²⁶. Tokių mechanizmų paprastai nurodomi trys: hierarchinis (biurokratinis) modelis, rinkos modelis ir tinklų modelis. Jie grindžiami skirtingais principais: hierarchinis modelis – administracine biurokratine viena kitai pavaldžių institucijų tvarka, rinkos modelis – nepriklausomų rinkos dalyvių konkurencija, tinklų modelis – neformaliais ryšiais tarp tinklo narių, jų tarpusavio pasitikėjimu ir bendradarbiavimu²⁷. Praktikoje vienas modelis taikomas retai, paprastai vienu metu taikomi keli modeliai.

²⁴ European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (EFILWC) 2006: Employment in Social Care in Europe: <http://eurofound.europa.eu>

²⁵ E. Rimšaitė, L. Žalimienė. Metamorfozy roli nepravitelstvennyh organizacij - ot blagotvoritelnosti k rynku uslug // Žurnal issledovanij socialnoj politiki. 2004, t. 2, no. 4, p. 487-508.

²⁶ Wistow G., Knapp M., Hardy B., Allen C. 1994: Social Care in a Mixed Economy. Philadelphia: Open University Press.

²⁷ Exworthy M., Powell M., Mohan J. 1999: The NHS: Quasi-Market, Quasi-Hierarchy and Quasi-Network? – Public Money and Management 19(4), 15–22.

Analizuoiant ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų teikimo gerosios praktikos pavyzdžius galima pateikti:

1 lentelė. Ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų teikimo gerosios praktikos pavyzdžiai

Šalis	Apibūdinimas
Prancūzija	Bendruomeninės paslaugos Partnerystė tarpdisciplininėse paslaugų teikėjų srityse Komandinio darbo valdymas Paslaugų teikimo vertinimas
Vokietija	Numatomos priemonės, kurios gali sumažinti išlaidas Paslaugų teikimo kokybei užtikrinti numatomi išmatuojami rezultatai, Komandinio darbo valdymas Vieno langelio centrai
Didžioji Britanija	Paslaugos visiškai centralizuotos ir decentralizuotos Projektai, skirti skatinti socialinę įtrauktį Pritaikytos vietos poreikiams patenkinti Vietos valdžios atsakomybė per tarybas

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Good Practices in Social Service Delivery in South Eastern Europe. International Labour Organization 2004. First published 2004. p. 236

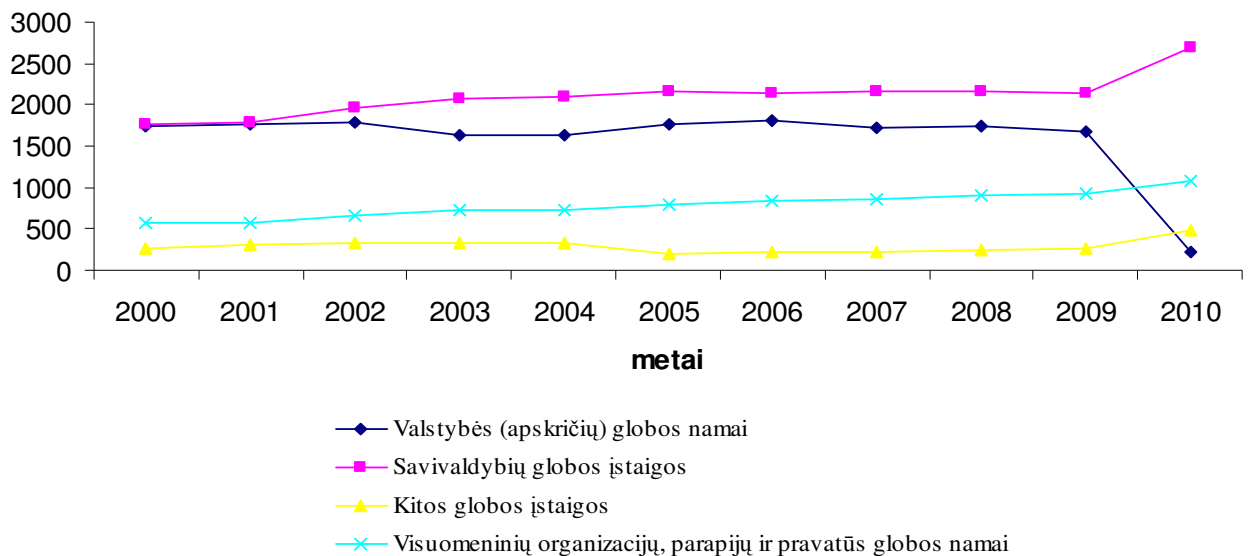
Reikia pažymėti, kad Prancūzijoje labai reikšmingą vaidmenį, teikiant ilgalaikės globos ir slaugos paslaugas turi privačios organizacijos. Kaip buvo pastebėta anksčiau, daug pagyvenusių žmonių nori gyventi ir namuose. Nagrinėjamose šalyse yra labai gerai išvystyta pagalbos pagyvenusiems žmonėms namuose sistema. Šią sistemą sudaro globa ir gydymas. Pavyzdžiui, Vokietijoje po atitinkamo patikrinimo pagyvenusiam žmogui suteikiama pagalba namų ruošoje, maisto gaminime, asmeninėje priežiūroje, produktų pirkime. Gydymą namuose atlieka medicinos seserys, slaugės, gydytojai, dirbantys atitinkamoje ligoninėje arba poliklinikoje, prie kurių priskirti jų pacientai. Didelę pagyvenusių žmonių poreikių slaugoje, globoje ir gydyme dalį užtikrina jų giminaičiai, suteikdami pagalbą neformaliu ir dažnai tarpusavio pagrindu. Tam tikrais atvejais giminaičiams gali būti mokamos kompensacijos iš vietinės valdžios socialinių fondų.

Panaši pagyvenusių žmonių globos forma egzistuoja ir Didžiojoje Britanijoje. Ten ji vadinama „sušvelnintos gyvenimo sąlygos“. Tokios sąlygos suteikiamos aktyviems pagyvenusiems asmenims. Iš tikrųjų, tai nedidelių namų, butų ar kotedžų grupė, kur gyventojai gali gyventi nepriklausomai. Reikalui esant ateina globotojas. Tokiais globotojais gali būti patronažiniai darbuotojai, kurie yra kaip pagalbinkai, tarpininkai tarp šeimos ir pagyvenusiu žmogumi.

Apibendrinant galima pasakyti, kad klausimas apie paslaugų teikimą pagyvenusiems žmonėms išsivysčiusiose šalyse šiuo metu ir perspektyvoje glūdi tame, kaip suderinti formalią ir neformalią globą namų sąlygose, bendruomenėje ir stacionaruose.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų organizavimas ir finansavimas iš pradžių buvo centralizuotas, pagrįstas iš sovietinio laikotarpio paveldėtu hierarchiniu modeliu. Ilgalaikės slaugos bei globos paslaugas teikė tik valstybinės socialinės globos įstaigos. Iš sovietinio laikotarpio perimta socialinio aprūpinimo sistema, socialinės infrastruktūros išdėstymo ir plėtojimo principai (senoji kultūra) ir naujos teisinės bazės trūkumas buvo didelės kliūtys ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų sistemos plėtotei. Pirmasis jai sąlygas sudaręs teisės aktas buvo 1994 m. priimta Lietuvos socialinės paramos koncepcija²⁸, įtvirtinusi du socialinės paramos posistemius – piniginių išmokų ir socialinių paslaugų. Vėliau, Socialinių paslaugų įstatyme²⁹ įtvirtinus savivaldybių atsakomybę plėtojant socialines paslaugas, vyko decentralizacija, daugėjo ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų teikėjų. Ilgalaikės slaugos bei globos paslaugas ėmė teikti ne tik savivaldybių įstaigos, bet ir nevyriausybines organizacijas: vaikų globos, senelių, nakvynės namai, dienos centrai įvairioms klientų grupėms, pagalbos namuose tarnybos³⁰.

Ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų teikėjų skaičiaus ir įvairovės didėjimą atskleidžia toliau pateikiamas 1 paveikslas.

Šaltinis: Statistikos departamentas: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024> žiūrėta 2012 m. sausio 15 d.

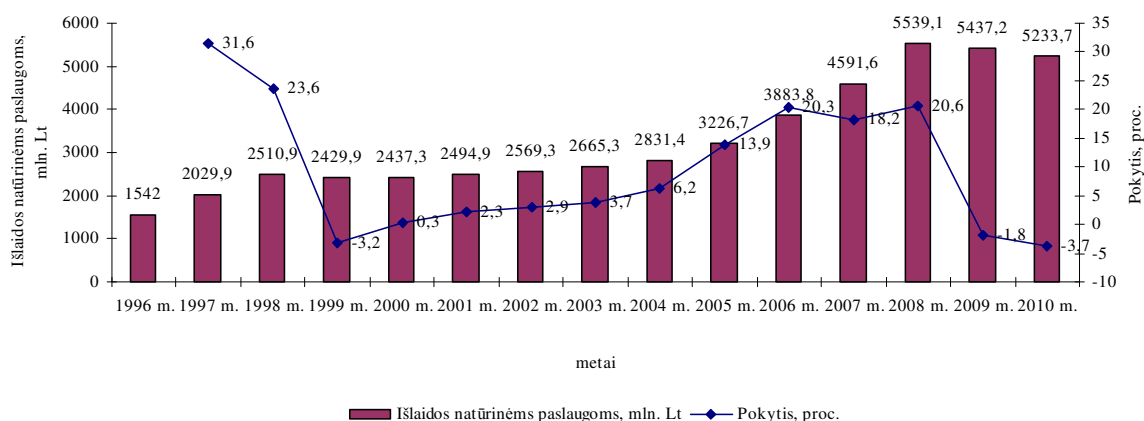
1 pav. Stacionarios globos įstaigos Lietuvoje 2000–2010 m.

²⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (LRV) 1994: nutarimas dėl socialinės paramos koncepcijos (1994 05 09 Nr. 360). – Valstybės žinios 36-653.

²⁹ Lietuvos Respublikos Seimas (LRS) 1996a: Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (1996 10 30 Nr. 104). – Valstybės žinios 104-2367.

³⁰ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM) 1997: Socialinis pranešimas 1996.

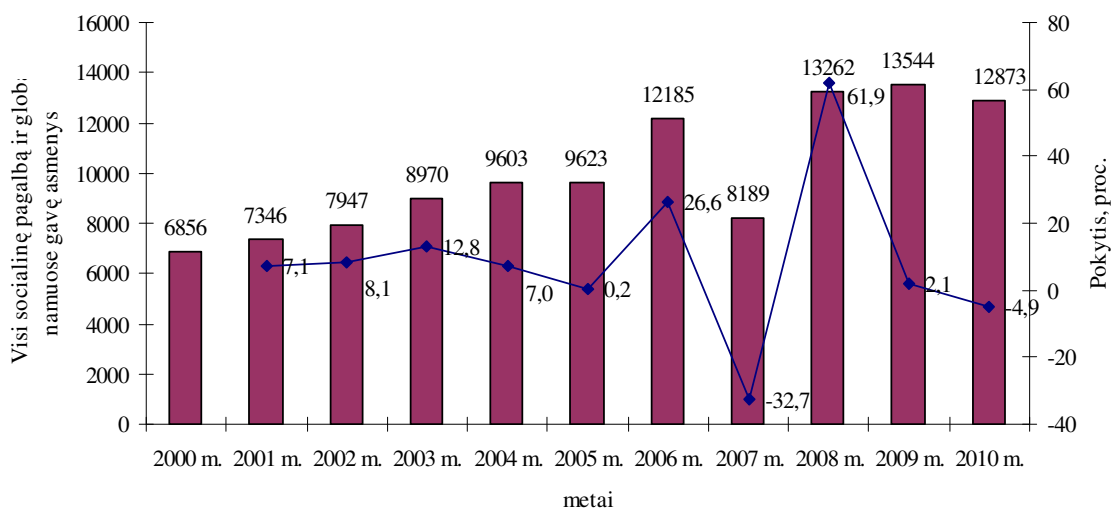
Socialinės globos natūrinėms paslaugoms skirtų išlaidų dalis 1996 – 2010 metų laikotarpiu padidėjo ir tą parodo 2 paveikslas.

Šaltinis: Statistikos departamentas: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024> žiūrėta 2012 m. sausio 12 d.

2 pav. Valstybės ir savivaldybių išlaidos socialinei globai 1996–2010 m.

Galima pažymėti, kad socialinės globos paslaugų finansavimo plėtra buvo ženkli, ir kad paslaugos gavėjo dalyvavimas dengiant socialinės globos išlaidas Lietuvoje išaugo, tačiau jas dengiančiųjų įmokos sudaro gana mažą šių išlaidų dalį.

Šaltinis: Statistikos departamentas: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024> žiūrėta 2012 m. sausio 19 d.

3 pav. Visi socialinę pagalbą ir globą namuose gavę asmenys

Pastaruosius du dešimtmečius didėjo ir ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikėjų įvairovė. Nors šias paslaugas ir toliau teikė valstybinės socialinės globos įstaigos (jos buvo perduotos apskričių administracijų priežiūrai), buvo įsteigta ir daug nevyriausybiinių bei religinių organizacijų įstaigų, teikiančių paslaugas neįgaliesiems, pagyvenusiems žmonėms, socialinės rizikos šeimoms ir vaikams, prekybos žmonėmis ir prostitucijos aukoms, priklausomybių turintiems asmenims, ilgalaikiams

bedarbiams ir kt.³¹. Įstaigų skaičiaus ir jų įvairovės didėjimas – svarbus mišrios globos ekonomikos kūrimosi veiksnys. Rinkos elementų taikymas socialinės globos paslaugų sistemoje galimas tik esant pakankamam galinčių konkuruoti paslaugų teikėjų skaičiui.

L. Žalimienė ir R. Lazutka³² atkreipia dėmesį, jog iki 2006 m. priimto Socialinių paslaugų įstatymo Lietuvoje vyravo vadinamasis biudžetinis socialinės globos paslaugų finansavimas, t. y. šias paslaugas teikiančių įstaigų išlaidų dengimas iš valstybės biudžeto. Socialinės globos paslaugas daugiausia teikė biudžetinės savivaldybių įstaigos. Nevyriausybinių organizacijų viešosios socialinių paslaugų įstaigos gaudavo finansavimą tiesiogiai iš savivaldybės ar valstybės biudžeto. Jis buvo pagrįstas programinio finansavimo principu – iš biudžeto buvo skiriamos lėšos nevyriausybinių organizacijų siūlomoms socialinės globos paslaugų programoms. Taip buvo finansuojamos ir nevyriausybinių organizacijų bendrai su savivaldybėmis įsteigtos, pagal bendros veiklos sutartis veikiančios viešosios socialinių paslaugų įstaigos. Visi šie socialinės globos teikėjai buvo numatyti 1996 m. priimtame Socialinių paslaugų įstatyme. Teisė teikti socialinės globos paslaugas jame buvo numatyta ir fiziniams bei juridiniams asmenims. Deja, privačių socialinės globos paslaugų teikėjų iki 2006 m. beveik nebuvo, o jei vienas kitas ir atsirasdavo, jis gaudavo tam tikrą finansavimą iš savivaldybės. Tokį finansavimą keblu pavadinti paslaugų pirkimu, nes teisės akto, reglamentuojančio paslaugų pirkimą, nebuvo.

2006 m. priimti teisės aktai sudarė prielaidas socialinės globos paslaugas finansuoti remiantis rinkos principais. Patvirtinus Socialinių paslaugų finansavimo bei lėšų apskaičiavimo metodiką³³, buvo apibrėžtos paslaugų pirkimo ir pardavimo sąvokos, nustatyta paslaugų kainos apskaičiavimo tvarka. Daugelis savivaldybėms priklausančių socialinės globos įstaigų buvo pertvarkytos į viešąsias, joms tapo privaloma taikyti viešuosius pirkimus reglamentuojančio Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo³⁴ nuostatas. Patvirtinus Socialinių paslaugų katalogą³⁵, buvo pateikta išsami socialinės globos paslaugų klasifikacija. Socialinės globos normų aprašas³⁶ nustatė paslaugų kokybės normas. Visi šie teisės aktai sudarė prielaidas keisti socialinės globos paslaugų finansavimo modelį, t. y. nuo socialinės globos paslaugas teikiančių įstaigų išlaidų dengimo pereiti prie paslaugų pirkimo.

³¹ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija: Socialinis pranešimas 2005–2006.

³² Žalimienė L., Lazutka R. Socialinės globos paslaugos Lietuvoje: nuo hierarchinio prie mišrios globos ekonomikos modelio // Pinigų studijos, 2009, Nr. 2, p. 22-25

³³ Lietuvos Respublikos Vyriausybė: Nutarimas dėl Socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo (2006 10 10 Nr. 978). – Valstybės žinios 110-4173.

³⁴ Lietuvos Respublikos Seimas: Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (2006 01 31 Nr. X-471). – Valstybės žinios 4-102.

³⁵ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija: Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl asmens (šeimos) socialinių paslaugų poreikio nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašo ir senyvo amžiaus asmens bei suaugusio asmens su negalia socialinės globos poreikio nustatymo metodikos patvirtinimo (2006 04 05 Nr. A1-94). – Valstybės žinios 1571.

³⁶ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija: Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinės globos normų aprašo patvirtinimo (2007 02 20 Nr. A1-46). – Valstybės žinios 24-931.

L. Žalimienė ir R. Lazutka³⁷ atkreipia dėmesį, jog finansuodama socialinės globos paslaugų įstaigas, savivaldybė socialinės globos paslaugų poreikį vertina tam, kad jų reikalingas asmuo būtų nukreiptas į atitinkamą įstaigą (pvz., senyvas asmuo – į senelių namus arba į pagalbos namuose tarnybą). Paslaugų poreikio vertinimas neturi tiesioginės įtakos finansuojant paslaugų teikėją – socialinės globos įstaigai lėšos skiriamos atsižvelgiant į jos turimą vietų skaičių, ankstesnes faktines išlaidas ir kt. Rinkoje konkuruojantys socialinių paslaugų teikėjai lėšas gauna pagal tai, kokias paslaugas numato teikti, o jos numatomos remiantis savivaldybės tarnybų įvertintais vartotojo ar vartotojų grupės poreikiais. Savivaldybė numato finansavimo apimtį pagal paslaugų „krepšelį“ konkrečiam vartotojui ar vartotojų grupei. Pirmosios socialinės globos paslaugų poreikio vertinimo metodikos Lietuvoje pasirodė tik nuo 2004 m.. Tik tada atsirado realus pagrindas perkamų paslaugų mastui, kartu ir finansavimo apimčiai įvertinti.

Socialinės globos paslaugos įvertinimo klausimas rinkos dalyviams ypač aktualus. Tai viena iš pagrindinių sąlygų rinkai atsirasti ir sėkmingai funkcionuoti³⁸. Lietuvos socialinės globos paslaugų sistemoje iki 2006 m. šiuo požiūriu būta daug neaiškumų. Ypač sudėtinga buvo įvertinti bendruomenines paslaugas (teikiamas dienos ar krizės centrų ir kt.), nes jos Lietuvoje buvo naujas reiškinys. Tiesa, 1998 m. priimtame Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime dėl socialinių paslaugų apmokėjimo principų ir tvarkos³⁹ buvo nustatyti bendro pobūdžio kai kurių paslaugų kainos nustatymo principai. Tačiau trūko tikslumo apibūdinant skirtingų rūšių paslaugas, todėl jų nebuvo įmanoma palyginti ir kartu pagrįsti kiekvienos paslaugos kainą. Taigi, minėtą nutarimą galima laikyti įtakingo, išteklius savo rankose sutelkusio rinkos dalyvio (valstybės) galios išraiška, siekiu socialinės globos paslaugų sferai rinkos principus primesti dirbtinai, tam nesant sąlygų.

1998 m. nustačius Apmokėjimo už socialines paslaugas principus ir tvarką⁴⁰, imtas taikyti tam tikras paslaugos gavėjo mokėjimas. Tačiau statistinių duomenų nėra, kokią dalį socialinės globos paslaugų finansavimo jis sudarė. Vis dėlto socialinės globos paslaugų reglamentavimo pokyčiai, t. y. minėtos 1998 m. nustatytos tvarkos ir 2006 m. paskelbto Mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašo⁴¹ lyginimas, leistų daryti prielaidą, kad tokia dalis turėjo didėti. Lazutka⁴². 2000 m. teigė, kad <..Klientų mokėjimai už paslaugas sudaro labai nedidelę dalį viso paslaugų finansavimo. Apie šio šaltinio indėlį į paslaugų finansavimą galime spręsti tik iš atskirų tyrimų rezultatų, pvz., 2000 metais

³⁷ Žalimienė L., Lazutka R. Socialinės globos paslaugos Lietuvoje: nuo hierarchinio prie mišrios globos ekonomikos modelio // Pinigų studijos, 2009, Nr. 2, p. 22-25

³⁸ Coriat B., Weinstein O. 2005. The Social Construction of Markets. – Issues in Regulation Theory 53, 1–14.

³⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė: Nutarimas dėl apmokėjimo už socialines paslaugas principų ir tvarkos patvirtinimo (1998 01 29 Nr. 111). – Valstybės žinios 12-278.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė: Nutarimas dėl apmokėjimo už socialines paslaugas principų ir tvarkos patvirtinimo (1998 01 29 Nr. 111). – Valstybės žinios 12-278.

⁴¹ Lietuvos Respublikos Seimas: Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (2006 01 19 Nr. X-493). – Valstybės žinios 17-589.

⁴² Lazutka R., Žalimienė L., Andrejeva L. (par.) 2003. Socialinių paslaugų finansavimo metodika. Mokslinio tyrimo ataskaita: <http://www.socmin.lt/index.php?1606775163>

gyventojų įnašai (specialiosios lėšos) senų ir neįgalių žmonių stacionarių įstaigų išlaidose sudarė 9 procentus” 2006 m. buvo numatyta iš valstybės biudžeto visiškai finansuoti paslaugas, teikiamas sunkios negalios žmonėms, stacionarios globos reikalingiems vaikams. Teikiant paslaugas kitiems socialinės globos reikalingiems asmenims, valstybės lėšomis buvo dengiama tik tam tikra išlaidų dalis, atsižvelgiant į asmens (jo šeimos) pajamas arba (ir) turtą⁴³.

2 lentelė. Socialinės globos paslaugų finansavimo modeliai

Modelis, pagrįstas įstaigos išlaidų padengimu	Modelis, pagrįstas paslaugų pirkimu
Savivaldybės funkcija	
Savivaldybė atlieka tiek paslaugų finansavimo, tiek jų teikimo funkciją (steigia socialinės globos įstaigas ir dengia jų išlaidas, finansuoja nevyriausybinių organizacijų įsteigtas įstaigas)	Savivaldybė yra tik paslaugų pirkėjas, numatantis tik paslaugų poreikį; paslaugos perkamos iš rinkoje konkuruojančių paslaugų teikėjų
Savivaldybės socialinės globos paslaugų tarnyba pagal nustatytą metodiką įvertina kliento savarankiškumą, nustato paslaugos poreikį ir nukreipia klientą į tam tikrą įstaigą	Savivaldybės socialinės globos paslaugų tarnyba pagal nustatytą metodiką įvertina kliento savarankiškumą ir paslaugų poreikį, tiria socialinių paslaugų rinką, kad numatytų, kiek reikia finansinių išteklių paslaugoms pirkti
Savivaldybės finansų tarnybą, atsižvelgdama į įstaigų juridinį statusą, vietą jose skaičių, įstaigos darbuotojų darbo užmokestį ir kitus normatyvus, sudaro įstaigų finansavimo biudžetą	Savivaldybės finansų tarnybą sudaro paslaugų krepšelius (pagal paslaugų rūšis, klientų grupes)
Paslaugų teikimo įstaigos juridinis statusas	
Valstybės biudžetinė įstaiga Savivaldybės biudžetinė įstaiga	Savivaldybės viešojo įstaiga Savivaldybės kartu su nevyriausybine organizacija įsteigta viešojo įstaiga Nevyriausybinių organizacijų viešojo įstaiga Pelno siekianti paslaugų įmonė
Finansavimo pagrindas	
Paslaugas teikiančios įstaigos biudžetas Įstaigos steigimo sutartis Įstaigos rėmimo programa	Paslaugų pirkimo sutartis Paslaugų pirkimo sutartis, sudaryta su kitos savivaldybės viešąja įstaiga
Mokėjimo objektas	
Maitinimas ir kitos tiesioginės vartojimo išlaidos Darbo užmokestis ir socialinis draudimas Komunalinės paslaugos Transportas Kitos išlaidos	Rinkos analizės pagrindu suderėta kaina

Šaltinis: Žalimienė L., Lazutka R. Socialinės globos paslaugos Lietuvoje: nuo hierarchinio prie mišrios globos ekonomikos modelio // Pinigų studijos, 2009, Nr. 2, p. 29

Sprendžiant ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų gavėjų dalyvavimo dengiant šių paslaugų išlaidas klausimą, remiamasi skirtingais principais, pavyzdžiui, nustatomas tam tikras mokestis absoliučia suma, tam tikra pajamų (turto) ar paslaugos kainos procentinė dalis⁴⁴. Kiekvienas iš sprendimų turi skirtingų pasekmių pajamų perskirstymui, skirtingoms paslaugų vartotojų grupėms, skirtingų rūšių paslaugų vartojimui ir mokėjimo už paslaugas administravimui. Nustačius visiems

⁴³ Lietuvos Respublikos Seimas: Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (2006 01 19 Nr. X-493). – Valstybės žinios 17-589.

⁴⁴ Pflegegeld in Europa 1993. Wien: Bundesministerium fuer Arbeit und Soziales.

vienodą mokestį absoliučia suma, svarbu žiūrėti, kad mokėjimo našta nebūtų per didelė mažas pajamas gaunantiems asmenims. Kita vertus, per mažas mokestis skatintų įvairiais būdais siekti paslaugos, net nesant jos būtinumo. Tokių atvejų iki 2006 m. pasitaikydavo ir Lietuvoje, ypač susijusių su senų žmonių globa. Net ir visiškai savarankiški seni žmonės, ypač gyvenantys blogomis buitinėmis sąlygomis, siekdavo apsigyventi senelių namuose ir užsitikrinti valstybės išlaikymą, nes maksimalus mokėjimo dydis buvo ne daugiau nei dvi bazinės pensijos⁴⁵. L. Žalimienė ir R. Lazutka⁴⁶ atkreipia dėmesį, jog kai mokestis nustatomas atsižvelgiant į pajamas (ar turtą), atsižvelgiama į paslaugos gavėjo pajėgumą mokėti. Toks modelis padeda riboti perteklinį paslaugų vartojimą. Be to, lėšos perskirstomos neturtingųjų naudai. Pavyzdžiui, gyvenimas tuose pačiuose senelių namuose tomis pačiomis sąlygomis gaunančiam didelę pensiją (ar turinčiam daugiau turto) kainuotų brangiau negu gaunančiam mažą pensiją (ar turinčiam mažiau turto). Tačiau tokiu atveju tektų vertinti socialinės globos reikalingų asmenų pajamas ir turtą, todėl socialinės globos paskirstymo administravimas taptų sudėtingesnis. Nuo 1996 m. mokėjimo už socialinės globos paslaugas dydis Lietuvoje priklausė nuo asmens (šeimos narių) pajamų. Tačiau buvo nustatyta ir tam tikra maksimali riba. Taigi, mokestis už socialinės globos paslaugas buvo daugiau simbolinis ir negalėjo bent kiek labiau padengti šių paslaugų teikimo išlaidų⁴⁷. Nuo 2006 m. imta siekti, kad jis padengtų kuo didesnę socialinės globos išlaidų dalį, kad būtų kuo labiau susietas su asmens (jo šeimos) pajamomis, o mokant už ilgalaikę globą – ir su turtu. Pavyzdžiui, Mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos apraše⁴⁸ nurodoma, kad „mokėjimo už ilgalaikę socialinę globą suaugusiam asmeniui dydis per mėnesį neturi viršyti 80 procentų asmens pajamų, jeigu asmens turto vertė mažesnė už jo gyvenamosios vietos savivaldybėje nustatytą turto vertės normatyvą. Jeigu suaugusio asmens turto vertė didesnė už jo gyvenamosios vietos savivaldybėje nustatytą turto vertės normatyvą, mokėjimo už ilgalaikę socialinę globą suaugusiam asmeniui dydis per mėnesį padidėja vienu procentu, skaičiuojant nuo turto vertės, viršijančios normatyvą“.

1998 m. priimtame Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime dėl socialinių paslaugų apmokėjimo principų ir tvarkos buvo nustatyti gana bendro pobūdžio kai kurių paslaugų kainos nustatymo principai. Tačiau trūko tikslumo apibūdinant skirtingų rūšių paslaugas, todėl jų nebuvo įmanoma palyginti ir kartu pagrįsti kiekvienos paslaugos kainą. Taigi, minėtą nutarimą galima laikyti įtakingo, išteklius savo rankose sutelkusio rinkos dalyvio (valstybės) galios išraiška, siekiu socialinės globos paslaugų sferai rinkos principus primesti dirbtinai, tam nesant sąlygų. Sukūrus socialinės globos paslaugų teisinę bazę ir pradėjus kaupti informaciją apie paslaugas, jų kainas ir paslaugų

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybė: Nutarimas dėl apmokėjimo už socialines paslaugas principų ir tvarkos patvirtinimo (1998 01 29 Nr. 111). – Valstybės žinios 12-278.

⁴⁶ Žalimienė L., Lazutka R. Socialinės globos paslaugos Lietuvoje: nuo hierarchinio prie mišrios globos ekonomikos modelio // Pinigų studijos, 2009, Nr. 2, p. 22-25

⁴⁷ Lazutka R., Žalimienė L., Andrejeva L. (par.) 2003. Socialinių paslaugų finansavimo metodika. Mokslinio tyrimo ataskaita: <http://www.socmin.lt/index.php?1606775163>

⁴⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė: Nutarimas dėl mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašo patvirtinimo (2006 06 14 Nr. 583). – Valstybės žinios 68-2510.

teikimo sąnaudas, dabar jau įmanoma nustatyti įvairių rūšių paslaugų kainą. Sudėtingiausių ir brangiausių paslaugų vidutinės kainos viešai skelbiamos Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos internetiniame tinklapyje. Ši informacija yra tam tikras orientyras tiek paslaugų pirkėjams (savivaldybėms), tiek pardavėjams – ji leidžia su skelbiamomis kainomis palyginti teikiamų paslaugų sąnaudas.

3 lentelė. Per 12 paskutinių mėnesių (iki 2011 m. kovo 1 d.) savivaldybėse pirktų ar finansuotų socialinių paslaugų vidutinės kainos

Socialinės paslaugos rūšis	Socialinių paslaugų gavėjai	Socialinės paslaugos kaina vienam asmeniui, Lt.
Socialinė priežiūra		
Pagalba į namus	Senyvo amžiaus ir suaugusieji asmenys su negalia	8,72 Lt/val.
	Vaikai su negalia	8,75 Lt/val.
Apgyvendinimas savarankiško gyvenimo namuose	Senyvo amžiaus ir suaugusieji asmenys su negalia	1074 Lt/mėn.
Laikinas apnakvindinimas, teikiamas laikino apgyvendinimo įstaigose	Socialinės rizikos suaugę ar senyvo amžiaus asmenys	27,72 Lt/para
Socialinė globa		
Dienos socialinė globa, teikiama dienos socialinės globos centre	Vaikai su negalia	8,55 Lt/val.
	Senyvo amžiaus asmenys ir suaugusieji asmenys su negalia	6,11 Lt/val.
	Senyvo amžiaus asmenys ir suaugusieji asmenys su sunkia negalia	7,24 Lt/val.
Dienos socialinė globa, teikiama asmens namuose	Vaikai su negalia	10,63 Lt/val.
	Senyvo amžiaus asmenys ir suaugusieji asmenys su negalia	10 Lt/val.
	Senyvo amžiaus asmenys ir suaugusieji asmenys su sunkia negalia	10 Lt/val.
Ilgalaikė (trumpalaikė) socialinė globa, teikiama socialinės globos namuose	Be tėvų globos likusieji vaikai, socialinės rizikos vaikai	1855 Lt/mėn.
	Vaikai su negalia	2166 Lt/mėn.
	Vaikai su sunkia negalia	2351 Lt/mėn.
	Senyvo amžiaus asmenys ir suaugusieji asmenys su negalia	1609 Lt/mėn.
	Senyvo amžiaus ir suaugusieji su sunkia negalia	1869 Lt/mėn.
Ilgalaikė (trumpalaikė) socialinė globa, teikiama šeimynose	Likę be tėvų globos vaikai	1200 Lt/mėn.
Trumpalaikė socialinė globa, teikiama laikino gyvenimo namuose	Socialinės rizikos suaugusieji ar senyvo amžiaus asmenys	856 Lt/mėn.

Šaltinis: Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Prieiga per internetą: http://www.sppd.lt/files/Socialini_paslaug_kaina.doc žiūrėta 2012 m. kovo 20 d.

Skelbiamą informaciją apie vidutinės socialinių paslaugų kainas savivaldybės turi naudoti nustatydamos maksimalų trumpalaikės ar ilgalaikės socialinės globos išlaidų finansavimo savo teritorijos gyventojams dydį ir organizuodamos socialinių paslaugų pirkimą ir finansavimą.

Analizuojant ilgalaikės priežiūros aspektus reikia pažymėti, kad 2007 metais pirmą kartą įteisinta Lietuvoje „ilgalaikės priežiūros“ sąvoka. Ilgalaikė priežiūra apibrėžiama kaip slaugos ir socialinių paslaugų visuma, kurias teikiant asmeniui tenkinami slaugos ir socialinių paslaugų poreikiai,

teikiama nuolatinė kompleksinė specialistų pagalba ir priežiūra⁴⁹. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. V-558/A1-183 „Dėl slaugos ir socialinių paslaugų bendro teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ buvo siekiama pagerinti slaugos ir socialinių paslaugų koordinavimą savivaldybių lygiu, gerinti skirtingų institucijų, teikiančių slaugos ar socialinės globos paslaugas asmeniui, bendradarbiavimą, kad asmeniui (pacientui) būtų tenkinami slaugos ir socialinių paslaugų poreikiai, teikiama nuolatinė kompleksinė specialistų pagalba ir priežiūra kuo arčiau jo gyvenamosios vietos, t. y. būtų gerinamas šių paslaugų prieinamumas Lietuvos gyventojams.

Lietuvos Respublikos nacionalinėje gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijoje⁵⁰ keliama gyventojų senėjimo problema bei akcentuojama su senėjimu kylantis slaugos ir socialinių paslaugų poreikis. Atsižvelgiant į gyventojų senėjimą, pastaruosius kelerius metus Lietuvoje pradėta plėtoti geriatrinę pagalbą, akcentuojamas sveikatos apsaugos ir socialinės apsaugos bendradarbiavimas, kuris padėtų organizuoti ilgalaikę pagyvenusių žmonių priežiūrą. Integruotos vyresnio amžiaus žmonių globos ir slaugos sistemos turi būti organizuojamos laikantis pagrindinio principo – žmogus kuo ilgiau turi gyventi savo namuose. Siekiant šį principą taikyti, numatoma plėtoti pagalbos namuose paslaugas, kurios prireikus būtų teikiamos 24 valandas per parą ir 7 dienas per savaitę. Visuomenei senstant, integruotos globos ir slaugos poreikis didėja, ilgalaikė globa ir slauga tampa vis didesne šiuolaikinių valstybių socialinės politikos dalimi.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintoje Nacionalinės žmonių su negalia socialinės integracijos 2003–2012 metų programoje⁵¹ svarbios priemonės yra susijusios su ilgalaikė socialine globa, kurią teikia socialinės globos įstaigos (akcinės bendrovės, uždarnosios akcinės bendrovės, individualios įmonės, viešosios įstaigos, biudžetinės įstaigos ir šeimos). Pagrindinė atsakomybė už ilgalaikės socialinės globos organizavimą tenka savivaldybėms. Tačiau ne visos savivaldybės turi savo ilgalaikės globos įstaigas arba turi jų nepakankamai.

Per 2010 m. keitėsi socialinių paslaugų valdymas. Pagrindiniai socialinių paslaugų infrastruktūros pokyčiai yra susiję su apskričių reforma ir kai kurių apskritims priklausiusių socialinės globos įstaigų savininko teisių ir pareigų perdavimu savivaldybėms bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai. 2010 m. įvykdžius apskričių reformą, savivaldybėms buvo perduoti 25 buvę apskričių vaikų globos namai ir 4 senų žmonių globos namai. 28-ių suaugusių neįgalių asmenų globos namų savininko teises ir pareigas įgyvendinančia institucija tapo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. V-558/A1-183 „Dėl slaugos ir socialinių paslaugų bendro teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2007, Nr. 76-3029

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 14 d. nutarimas Nr. 737 „Dėl Nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2004, Nr. 95-3501

⁵¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 7 d. nutarimas Nr. 850 „Dėl Nacionalinės žmonių su negalia socialinės integracijos 2003–2012 metų programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2002, Nr. 57-2335

Sumažėjo valstybės (buvusių apskričių) globos įstaigų seniems žmonėms skaičius: 3 buvę senyvo amžiaus asmenų socialinės globos namai (Padvarių, Utenos, Zarasų) pertvarkyti į suaugusių neigalių žmonių globos įstaigas. Pasikeitė ir vaikų globos įstaigų savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos: iš 32 buvusių valstybės (apskričių) globos namų tik 7 vaikų globos namų savininko teises ir pareigas įgyvendinančia institucija tapo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, atitinkamai padidėjo vaikų globos namų, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina savivaldybės, skaičius⁵².

Vykdamas apskričių reformą, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija perėmė 3 vaikų ir jaunimo su negalia socialinės globos įstaigas, 28 senyvo amžiaus asmenų bei suaugusių asmenų su negalia globos įstaigas, 7 vaikų globos įstaigas. Šių įstaigų savininko teises ir pareigas įgyvendina Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – valstybės socialinių paslaugų įstaigos), administruoja Socialinės globos įstaigų administravimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Tarnyba). Tarnyba vadovaujantis Socialinių paslaugų įstatymu, socialinė globa sunkią negalią turintiems asmenims ir socialinė priežiūra socialinės rizikos šeimoms finansuojamos iš valstybės biudžeto specialių tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams (toliau – valstybės dotacijos).

Lėšų poreikis socialinės globos teikimui sunkią negalią turintiems asmenims užtikrinti nustatomas, atsižvelgiant į savivaldybių pateiktą informaciją apie prognozuojamą jų teritorijos gyventojų, turinčių sunkią negalią, gaussiančių socialinę globą, skaičių ir apskaičiuotą lėšų poreikį. Lėšų poreikiui apskaičiuoti naudojamas Socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikoje nustatytas 7,2 bazinės socialinės išmokos (BSI) dydis per mėnesį socialinei globai teikti vienam sunkią negalią turinčiam asmeniui. Skaičiuojant lėšų poreikį, atsižvelgiama į sunkią negalią turinčių asmenų skaičiaus kitimo tendencijas per praėjusius 3 metus, atliekant suteiktų, planuojamų suteikti ar nesuteiktų, bet būtinų suteikti socialinės globos paslaugų sunkią negalią turintiems asmenims skaičiaus lyginamąją analizę, įvertinant lėšų, skirtų sunkią negalią turinčių asmenų socialinei globai, panaudojimo efektyvumą⁵³.

Atsižvelgiant į tai, kad savivaldybės plečia socialinių paslaugų infrastruktūrą, organizuodamos naujų, kokybiškai efektyvesnių socialinės globos paslaugų teikimą, valstybės dotacijų sunkią negalią turinčių asmenų socialinei globai teikti poreikis kiekvienais metais augo (2008–2010 m. vidutiniškai apie 20 proc. kasmet).

2010 metais savivaldybėms buvo skirta 36199,3 tūkst. Lt sunkią negalią turinčių asmenų socialinei globai užtikrinti (iš jų – 1054 tūkst. Lt šios funkcijos administravimo išlaidoms), 2011 m. – 41729,3 tūkst. Lt (iš jų 1215 tūkst. Lt administravimo išlaidoms). 2011 metais valstybės dotacijų šiai funkcijai vykdyti buvo skirta 15 proc. daugiau nei 2010 metais⁵⁴.

⁵² Socialinis pranešimas 2010-2011. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Vilnius. 2011. p. 161

⁵³ Socialinis pranešimas 2012. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. 2012. p. 192

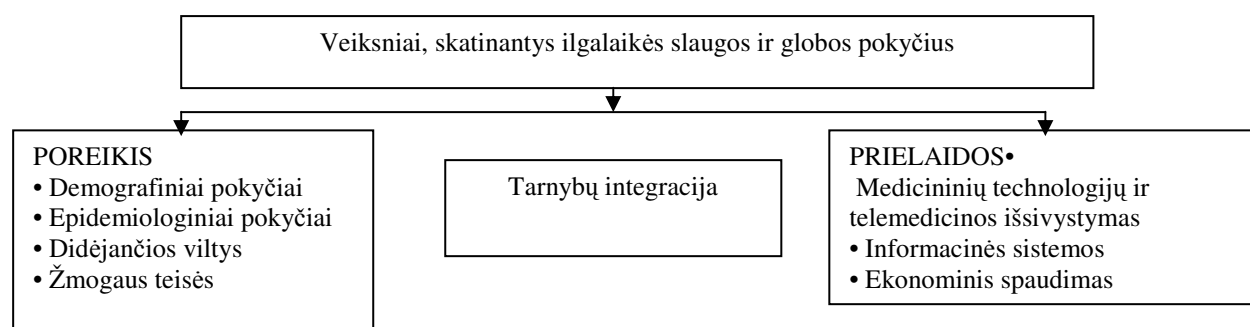
⁵⁴ Ten pat.

Vadovaujantis Socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodika, kasmet persvarstomi maitinimo, medikamentų išlaidų, išlaidų patalynei ir aprangai finansiniai normatyvai, atsižvelgiant į Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės skelbiamą informaciją apie vartojimo prekių ir paslaugų kainų pokyčius. Vadovaudamasi šiais normatyvais, socialinės globos įstaigos turi peržiūrėti socialinės globos kainas. Suderintos socialinės globos kainos valstybės socialinių paslaugų įstaigose. 2011 m. vidutinė socialinės globos kaina suaugusiems neįgaliesiems asmenims ir senyvo amžiaus asmenims – 1776 Lt, sunkią negalią turintiems asmenims – nuo 1910 Lt, vaikams ir jaunimui su negalia – apie 2300 litus.

Nuo 2015 m. socialinę globą turės teisę teikti tik licencijuotos socialinės globos įstaigos. Bus licencijuojama ilgalaikė, trumpalaikė ir dienos socialinė globa. Licencijas turės gauti stacionarios socialinės globos įstaigos, dienos socialinės globos centrai, krizių centrai, nakvynės namai, psichosocialinės reabilitacijos priklausomiems nuo narkotinių medžiagų centrai ir įstaigos, teikiančios dienos socialinę globą asmenims namuose⁵⁵.

Viena iš pagrindinių licencijų gavimo sąlygų – atitikti socialinės globos normas. Šiose normose numatytas pagrindinis reikalavimas – atsižvelgiant į asmens poreikius ir teisėtus lūkesčius, užtikrinti tikslingą pagalbą, paremtą darbuotojų ir gavėjų abipusiu pasitikėjimu, žmogaus teisės į orumą užtikrinimu ir pan. Siekdama užtikrinti gyvenimo kokybę socialinės globos namų gyventojams ir sudaryti sąlygas įstaigoms pasirengti licencijavimui, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija inicijavo priemonės, skirtos stacionarių socialinių paslaugų infrastruktūrai modernizuoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis, įgyvendinimą. Priemonės tikslas – užtikrinti pagyvenusiesiems asmenims, neįgaliesiems ir vaikams aukštą stacionariose socialinių paslaugų įstaigose teikiamų paslaugų kokybę ir saugią aplinką, modernizuojant esamas ar kuriant naujas socialinių paslaugų įstaigas.

Priemonei, kuri įgyvendinama valstybės projektų planavimo būdu, iš viso skirta 148 mln. Lt, iš jų 126 mln. Lt yra Europos Sąjungos lėšos, o 22 mln. Lt – valstybės biudžeto. Projektų finansavimas galės sudaryti iki 100 procentų tinkamų finansuoti projektų išlaidų. Įgyvendinant šią priemonę, parengta ir patvirtinta Stacionarių socialinių paslaugų įstaigų infrastruktūros modernizavimo programa bei potencialių I etapo projektų sąrašas⁵⁶

⁵⁵ Ten pat.

⁵⁶ Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. vasario 8 d. įsakymas Nr. A1-68 „Dėl Stacionarių socialinių paslaugų įstaigų infrastruktūros modernizavimo programos patvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr. 18-869)

Šaltinis: adaptuota autorės pagal Gröne O, Garcia-Barbero M. Integrated care: a position paper of the WHO European office for integrated health care services. *International Journal of Integrated Care* [serial online]. 2001 Jun 1;1. Prieiga per Internetą:
<http://www.pubmedcentral.nih.gov/redirect3.cgi?&&reftype=extlink&artid=1393267&iid=128360&jid=229&FROM=ArticleCitationRef&TO=ExternalLinkURI&article-id=1393267&journal-id=229&rendering-type=normal&&www.ijic.org>.

4 pav. Veiksniai, skatinantys ilgalaikės slaugos ir globos pokyčius

Taigi, ilgalaikė slaugos ir globos sistema reikalinga dėl keleto priežasčių⁵⁷:

- 1.integruota sistema atitinka (nukreipta į) besikeičiančius paslaugų gavėjų poreikius;
- 2.integruota sistema pripažįsta, jog sveikatos ir socialinės problemos yra susijusios;
- 3.integruota sistema nukreipta į socialiai pažeidžiamas visuomenės grupes ir pagerina jų integraciją į visuomenę;
- 4.integruota sistema nukreipta į sveikatos ir socialinės sistemos efektyvumo gerinimą;
- 5.integruota sistema pagerina paslaugų kokybę ir užtikrina tęstinumą.

Į ilgalaikės slaugos ir globos teikimo veiklą, be valstybinių struktūrų, vis aktyviau įsitraukia nevyriausybinių organizacijų. Ilgalaikės slaugos ir globos sistemoje vyksta pokyčiai: rengiamos ir įgyvendinamos ilgalaikės slaugos ir globos programos, ilgalaikės slaugos ir globos sistemą reglamentuojantys dokumentai numato atskirų valdymo lygių atsakomybę už ilgalaikės slaugos ir globos sistemos funkcionavimą. Savivaldybės pagal savo kompetenciją rengia, koordinuoja ir vykdo ilgalaikės slaugos ir globos programas ir ilgalaikės slaugos ir globos projektus, steigia, reorganizuoja ir likviduoja specialiųjų ilgalaikės slaugos ir globos institucijas, kontroliuoja ilgalaikės slaugos ir globos teikimą apskričiai priklausančiose socialinės paramos teikimo įstaigose⁵⁸.

Ilgalaikė slauga ir globa teikiama Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo ministerijų, savivaldybių įsteigtų nevyriausybinių organizacijų, religinių bendruomenių bei fizinių ir juridinių asmenų, turinčių teisę teikti šias paslaugas, ugdo visuomeninio solidarumo jausmą, stiprina socialinę sanglaudą⁵⁹.

Siekiant padėti savivaldybėms sistemiškai ir kompleksiškai įvertinti ilgalaikės slaugos ir globos poreikius, suplanuoti realias jos plėtros apimtis bei etapus, numatyti paslaugas, kurios galėtų būti organizuojamos apskrities viršininko įstaigose, 2006 m. pabaigoje Vyriausybė patvirtino Socialinių paslaugų planavimo metodiką⁶⁰, pagal kurią savivaldybės kasmet turi rengti Socialinių paslaugų planus. Šiuose planuose jau nuo 2008 m. turėjo būti įvertinamas ilgalaikės slaugos ir globos teikimo kiekvienoje savivaldybėje pakankamumo lygis pagal šalies socialinių paslaugų išvystymo normatyvus,

⁵⁷ Lloyd J, Wait S. Integrated care. Guide for Policymakers. Alliance for Health and Future, 2005.

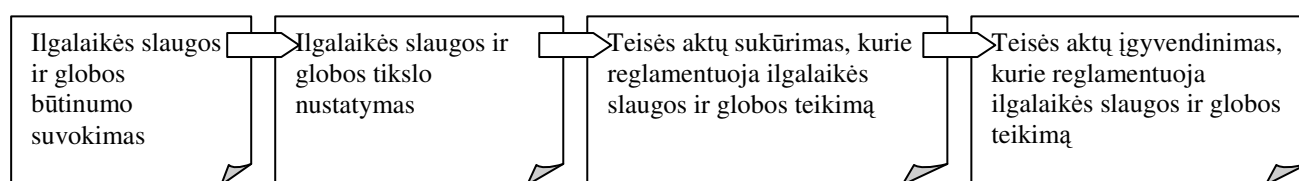
⁵⁸ Dromantienė L. Nevyriausybinių organizacijų vaidmuo stiprinant socialinę sanglaudą // Socialinis darbas. 2003. Nr. 2 (4). P. 15-24

⁵⁹ Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas // Valstybės žinios, 2006, Nr. 17-589

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 15 d. nutarimas Nr. 1132 „Dėl socialinių paslaugų planavimo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2006, Nr. 124-4705

numatomos priemonės paslaugų prieinamumui didinti, atspindėti paslaugų plėtros prioritetai ir pan. Vienas iš minėto plano rengimo ir įgyvendinimo principų yra viešumas, diskusijomis pagrįstas savivaldos institucijų ir bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas, paslaugų teikimo stebėseną ir kt. Socialinių paslaugų planui rengti patvirtinta Socialinių paslaugų plano forma ir Socialinių paslaugų efektyvumo vertinimo kriterijai⁶¹, Socialinių paslaugų išvystymo normatyvai⁶². Socialinių paslaugų planavimo procesas turėtų ne tik užtikrinti būtinų ilgalaikės slaugos ir globos prieinamumą, bet ir skleisti supratimą apie didelę ilgalaikės slaugos ir globos svarbą ir įtaką bendruomenės gyvenime, paskatinti bendruomenės iniciatyvumą.

Analizuojant ilgalaikės slaugos ir globos raidą bei reikšmę tikslinga pateikti ilgalaikės slaugos ir globos dinaminio proceso schemą.

5 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos teikimo raidos dinaminio proceso schema

Taigi ilgalaikės slaugos ir globos teikimo veiksmingumas yra ne tik tai, kaip teisės normos, išreikštos teisės aktuose, įdiegiamos visuomenėje, o daug platesnis reiškinys - labai bendros paslaugų teikimui keliamos užduoties įgyvendinimo įvertinimas.

Apibendrinant galima pažymėti, kad ilgalaikė slauga ir globa remiasi poreikio principu. Ji teikiama tiems asmenims, kurie dėl objektyvių priežasčių negali pasirūpinti savimi. Ilgalaikės slaugos ir globos poreikio augimą lemia didėjantis nedarbo lygis šalyje, žemas darbo užmokesčio lygis ir kt. priežastys. Tarptautiniuose žmogaus teisių dokumentuose (konvencijos, paktai, protokolai) įtvirtinti tarptautiniai žmogaus teisių standartai ir jų įgyvendinimo taisyklės, kurie yra teisiškai privalomi prie jų prisijungusioms ar juos ratifikavusioms valstybėms. Lietuvos teisės aktuose taip pat labai konkrečiai apibrėžtos žmonių teisės į socialines paslaugas bei Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas atkreipia dėmesį į socialinių paslaugų teikimo svarbą asmeniui. Didelis dėmesys skiriamas socialinių paslaugų kokybei bei žmogaus teisėms užtikrinti socialinės globos įstaigose gyvenantiems asmenims. Siekiant surasti tinkamiausią socialinės globos įstaigų infrastruktūros modelį, analizuojamos socialinės globos įstaigų pertvarkymo, paslaugų decentralizavimo galimybės, dirba darbo grupės, pasitelkti ekspertai. Keliami aukštesni reikalavimai ne tik socialinės globos įstaigoms, jose dirbantiems specialistams, bet ir vadovams. globos įstaigų licencijavimo taisyklės.

⁶¹ Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. balandžio 12 d. įsakymas Nr. A1-104 „Dėl socialinių paslaugų plano formos ir Socialinių paslaugų efektyvumo vertinimo kriterijų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2007, Nr. 42-1608

⁶² Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. liepos 4 d. įsakymas Nr. A1-185 „Dėl socialinių paslaugų išvystymo normatyvų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2007, Nr. 76-3031

2. ILGALAIKĖS SLAUGOS IR GLOBOS RAIDOS TYRIMO METODIKOS PAGRINDIMAS

Tyrimo tikslas – išanalizuoti ilgalaikės slaugos ir globos raidos ypatumus bei problemas.

Tyrimo uždaviniai:

1. remiantis anksčiau atliktų tyrimų ir statistikos duomenimis išanalizuoti ilgalaikės slaugos ir globos situaciją ir apibrėžti kiekybinius ir kokybinius vertinimo kriterijus;
2. išanalizuoti ilgalaikės slaugos ir globos raidos pobūdį ir poreikius;
3. pateikti išvadas ir siūlymus dėl ilgalaikės slaugos ir globos stiprinimo ir plėtojimosi galimybių

Tyrimo sudedamosios dalys ir metodai:

- antrinė duomenų analizė;
- reprezentatyvi Lietuvos organizacijų teikiančių ilgalaikės slaugos ir globos paslaugas apklausa, taikant standartizuotą klausimyną;

Taigi, analizuojant ilgalaikės slaugos ir globos raidą anketinės apklausos metodu įvertinamas ilgalaikės slaugos ir globos problemos.

Viena iš priemonių ilgalaikės slaugos ir globos organizavimui tobulinti yra socialinių paslaugų vertinimas. Vertinant, kokie yra ilgalaikės slaugos ir globos teikimo procesai ir rezultatai, užtikrinama ilgalaikės slaugos ir globos paslaugoms skiriamų lėšų naudojimo kontrolė, nustatomi ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų kokybės tobulinimo atskaitos taškai. Pastaraisiais dešimtmečiais daugelyje šalių veiklos vertinimas (angl. performance measurement) tapo vienu svarbiausių atskaitomybės viešajame sektoriuje, taip pat ir ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų sektoriuje įtvirtinimo mechanizmą. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugas administruojančiose valdžios institucijose, šias paslaugas teikiančiose įstaigose diegiamos veiklos vertinimo sistemos, kurios užtikrina, kad būtų gaunama, vertinama ir tinkamai naudojama informacija apie ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų įstaigose teikiamas socialines paslaugas⁶³.

Ilgalaikės slaugos ir globos vertinimo rodikliai ir kriterijai iš esmės nesiskiria nuo bendrųjų politikos vertinimo rodiklių ir kriterijų, kurie parodyti pateiktoje politikos ciklo schemoje (žr. 6 pav.).

---

⁶³ Guogis A. Gudelis D. Socialinių paslaugų sektoriaus plėtros galimybės Lietuvoje. Viešojo politika ir administravimas. 2005. Nr. 12, p. 77-85

6 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikimo politikos ciklas

6 paveiksle matyti, kad svarbus organizacijos veiklos, taip pat ir ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikimo vertinimo kriterijus yra efektyvumas (angl. efficiency), kuris apibrėžiamas kaip santykis tarp organizacijos veiklos išeigos (angl. output, t. y. sukurtų produktų, suteiktų paslaugų) ir sąnaudų (angl. input, t. y. sunaudotų žmogiškųjų, finansinių ir laiko išteklių). Kuo šis santykis yra didesnis, t. y. kuo daugiau produkto sukuria organizacija kuo mažesnėmis sąnaudomis, tuo organizacijos veikla yra efektyvesnė⁶⁴. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų efektyvumo kriterijaus rodiklių išraiškos gali būti skirtingos.

4 lentelė. Ilgalaikės slaugos ir globos efektyvumo kriterijai

Kriterijus	Rodiklis
<i>Ilgalaikės slaugos ir globos sistemos efektyvumas</i>	<u>visų paslaugų, suteiktų socialinių paslaugų sistemoje, skaičius</u> biudžeto, iš kurio finansuojama socialinių paslaugų sistema, išlaidos
<i>Ilgalaikės slaugos ir globos įstaigos efektyvumas</i>	<u>įstaigoje suteiktų ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų apimtis</u> įstaigos biudžeto išlaidos ilgalaikės slaugos ir globos paslaugoms

Sudaryta autorės

Organizuoiant ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų teikimą, kyla problema, kaip nustatyti, koks ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų paketas mažiausiomis sąnaudomis turės optimalų poveikį konkrečiam asmeniui, kaip pasirinkti išlaidų mažinimo prioritetus. Kitas svarbus vertinimo

⁶⁴ Guogis A. Gudelis D. Socialinių paslaugų sektoriaus plėtros galimybės Lietuvoje. Viešojo politika ir administravimas. 2005. Nr. 12, p. 77-85

kriterijus yra veiksmingumas (angl. effectiveness). Veiksmingumas yra susijęs su veiklos pasekmėmis (angl. outcomes). Pagal apibrėžimą veiksmingumas apima laipsnį, kuriuo pasiekiami organizacijos tikslai, veiklos pasekmės klientams ir veiklos kokybę, kuri suprantama kaip klientų pasitenkinimas išeiga. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų srityje tikslai, o drauge ir veiklos pasekmės gali būti apibrėžiamos kaip socialinių paslaugų klientų gyvenimo kokybės pagerėjimas, tokių socialinių problemų kaip skurdas, socialinė atskirtis, socialinis pažeidžiamumas sumažėjimas. Reikšmingas ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų veiksmingumo elementas yra klientų pasitenkinimas jiems teikiamų paslaugų kokybe, kuris gali būti įvertinamas atliekant socialinių paslaugų klientų apklausas. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų veiksmingumo rodikliai priklausys nuo to, kokius tikslus kelia socialines paslaugas teikiančios įstaigos ir kas yra socialinių paslaugų klientai. Socialinių paslaugų klientai gali būti tiek tiesioginiai socialinių paslaugų gavėjai (pvz., vaikai, šeimos, turinčios socialinių problemų, senyvo amžiaus žmonės, neįgalieji ir kt.), tiek ir asmenys, besirūpinantys asmenimis, kuriems teikiama socialinė pagalba (globėjai, vaikų tėvai ir kt.)⁶⁵.

Efektivumui artimas ir kartais su šiuo kriterijumi painiojamas kriterijus yra sąnaudų veiksmingumas (angl. cost-effectiveness), kuris apibrėžiamas kaip santykis tarp organizacijos veiklos pasekmių ir veiklos sąnaudų. Sąnaudų veiksmingumą ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų srityje galima apibūdinti kaip pagrįstų kliento poreikių patenkinimą, užtikrinantį jo socialinę reabilitaciją ir integraciją mažiausiomis sąnaudomis⁶⁶. Dar vienas kriterijus yra ekonomiškumas (angl. economy). Pagal šį kriterijų galėtų būti vertinamos ilgalaikės slaugos ir globos paslaugas teikiančių įstaigų sąnaudos ir šių įstaigų sugebėjimas taupyti biudžeto lėšas. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų srityje šis kriterijus nėra plačiai taikomas, nes taupymas ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų kiekybės ar kokybės sąskaita nebūtų pateisinamas visuomenės požiūriu. Taip pat ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų srities veiklos vertinimo sistemose turi būti numatytas ir socialinio teisingumo kriterijus (angl. social equity). Svarbu pažymėti, kad sąnaudos, išeiga ir pasekmės, taip pat ir santykiniai ekonomiškumo, efektyvumo, veiksmingumo, sąnaudų veiksmingumo kriterijai, kuriant veiklos vertinimo sistemą ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų srityje, turi būti išreiškiami kiekybiniais rodikliais. Veiklos vertinimo sistemoje turi būti taip pat įdiegti veiklos matavimo ir vertinimo, vertinimo metu gautos informacijos naudojimo mechanizmai bei procedūros⁶⁷.

Vis didėjantį ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų poreikį lemia ir šeimos struktūros kaita. Lietuvoje, kaip ir daugelyje Europos šalių, per pastarąjį dešimtmetį pasikeitė šeimų gyvenimo stilius, išigalėjo vėlyvesnės santuokos, mažesnis gimstamumas, padidėjo vienišų žmonių, nepilnų

⁶⁵ Tilbury C. Performance measurement in child protection. Australian Social Work. Vol. 55. No. 2, June 2002, p. 140

⁶⁶ Žalimienė L. Socialinės paslaugos. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 2003, p. 128

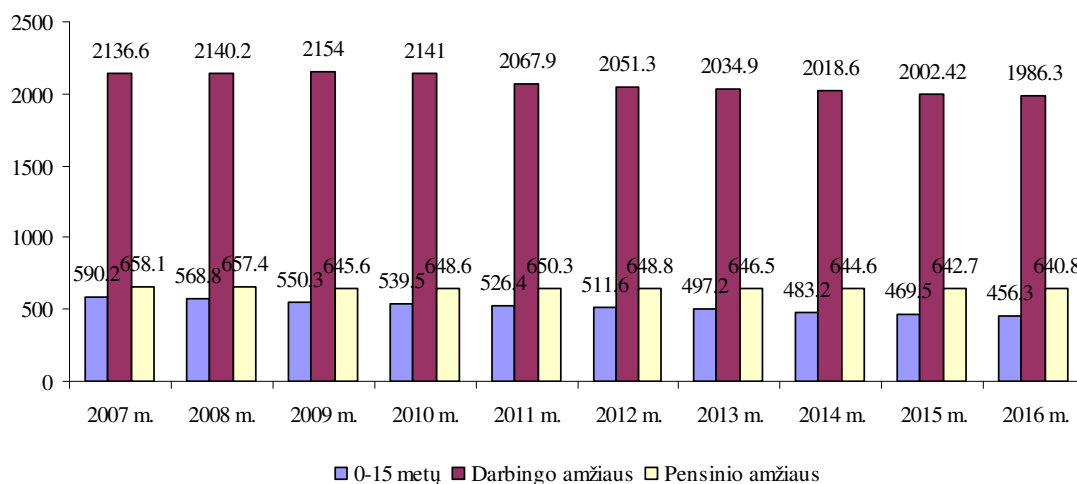
⁶⁷ Guogis A. Gudelis D. Socialinių paslaugų sektoriaus plėtros galimybės Lietuvoje. Viešojo politika ir administravimas. 2005. Nr. 12, p. 77-85

šeimų skaičius. Todėl sulaukus vyresnio amžiaus, sumažėjus savarankiškumui ar jo netekus, tokių šeimų atstovai pagalbos gali tikėtis tik iš oficialių pagalbos institucijų⁶⁸.

Gyventojų sveikatingumo lygį tiksliausiai atspindi vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė. Lietuvos statistikos departamentas informuoja, kad 2011 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 701,2 tūkst. pagyvenusių (60 metų ir vyresnio amžiaus) žmonių, tai sudarė 21,6 procento visų gyventojų. Per 2010 m. pagyvenusių žmonių padaugėjo 4,1 tūkst. (0,6 %), o per pastaruosius dešimt metų – 32,6 tūkst. (4,9 %).⁶⁹

Teisės aktuose, taip pat atliekant mokslinius tyrimus paprastai išskiriamos keturios globojamų asmenų grupės – tai neįgalūs asmenys, senyvo amžiaus žmonės, vaikai ir psichinės sveikatos sutrikimų turintys asmenys. Ilgalaikės globos ir slaugos politika tampa vis aktualesnė ir labai svarbi valstybių socialinėje politikoje. Ilgalaikė globa reikalinga įvairaus amžiaus žmonėms, tačiau dauguma jų – vyresni nei 65 m. Vyresniems nei 75 m. pagyvenusiems žmonėms ilgalaikė globa ypač aktuali, nes jie nebegali savarankiškai atlikti daugelio kasdienio gyvenimo funkcijų ir dėl to tenka teikti stacionarias paslaugas.

Dinaminis duomenų prognozavimas gali būti vykdomas apskaičiavus vidutinį nagrinėjamo laikotarpio dinamikos koeficientą (arba procentinį pokytį) ir jo pagalba apskaičiuoti sekančio laikotarpio kintamojo dydį (paskutinį kintamąjį dauginame iš vidutinio dinamikos koeficiento). Gyventojai pagal pagrindines amžiaus grupes 2007-2016 metais ir dinaminė prognozė pateikiami 7 paveiksle (pensinis amžius- amžius, kuriam sukakus įgyjama teisė į senatvės pensiją).

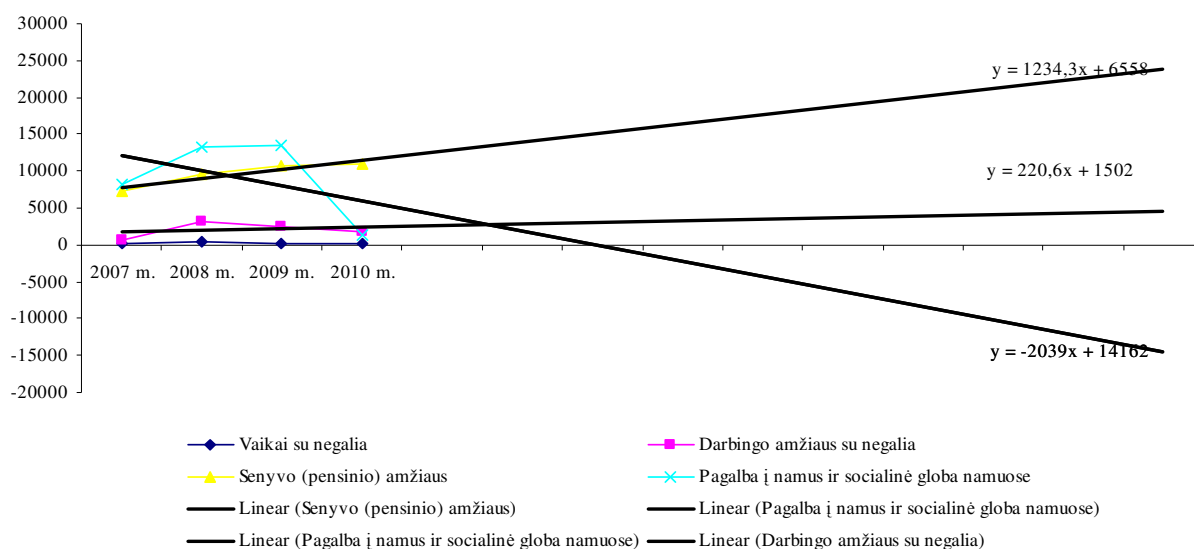

7 pav. Gyventojai pagal pagrindines amžiaus grupes 2007-2016 metais ir dinaminė prognozė (skaičiavimai autorės)

⁶⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 14 d. nutarimas Nr. 737 „Dėl Nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2004, Nr.95-3501

⁶⁹ Pagyvenę žmonės 2011 metais. Kas penktas Lietuvos gyventojas yra sulaukęs 60 ir daugiau metų. [žiūrėta 2012 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=9183> >

Pagalbos ir globos namuose paslaugų gavėjai 2007-2011 metais ir dinaminė prognozė pateikiama 8 paveiksle.

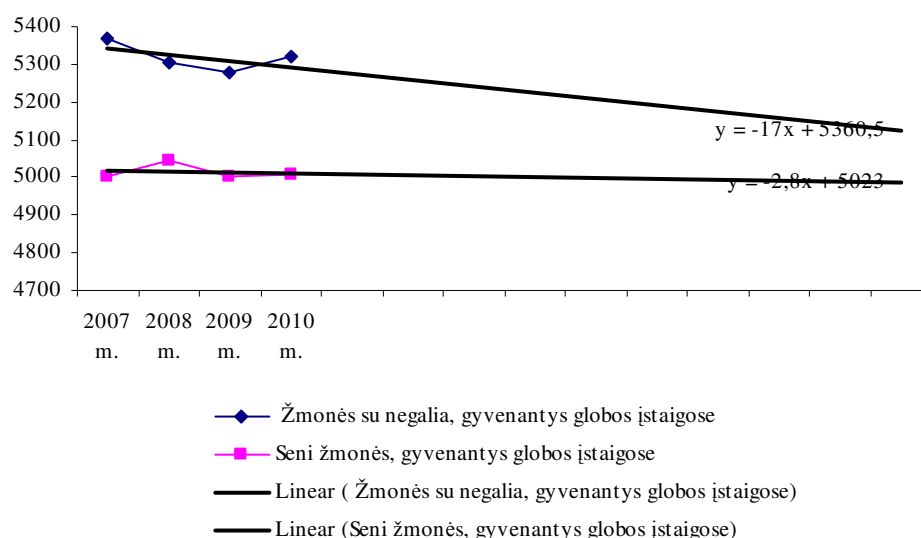
8 pav. Pagalbos ir globos namuose paslaugų gavėjai 2007-2011 metais ir dinaminė prognozė

Iš 7 ir 8 pav. pateiktų rodiklių matome, kad tiriamuoju periodu (pensinio) amžiaus gyventojų dalis bendrame gyventojų skaičiuje pastoviai didėjo. Šį augimą iš pirmo žvilgsnio galima būtų paaiškinti gyvenimo trukmės didėjimu ar mirtingumo sumažėjimu, tačiau reikia įvertinti ir tai, kad gyventojų skaičius Lietuvoje mažėjo. Ir gyventojų skaičius didele dalimi mažėjo jaunų gyventojų sąskaita, kam didelę įtaką turėjo 2005 metais įvykęs Lietuvos įstojimas į ES, kas atvėrė sienas ir 2008 metais prasidėjusi pasaulinė ekonominė krizė, kuri paskatino didelį skaičių gyventojų ieškoti darbo ir pragyvenimo užsienyje. Galima pažymėti, kad tuo pačiu mažėja pagalbos ir globos namuose paslaugų gavėjų skaičius.

2010 m. pagalbos ir socialinės globos namuose paslaugos buvo suteiktos 12,9 tūkst. žmonių, arba 6 procentais asmenų mažiau nei 2009 m. Kaip ir ankstesniais metais, dauguma, arba keturi iš penkių socialinių paslaugų namuose gavėjų, sudarė senyvo (pensinio) amžiaus asmenys, apie penktadalį – darbingo amžiaus asmenys su negalia ir 2 procentus vaikai su negalia.

2009 m. buvo įsteigti 2 nauji senelių globos namai su 113 vietų. 2009 m. pabaigoje veikė 103 globos įstaigos seniems žmonėms su 5,5 tūkst. vietų ir 26 globos įstaigos suaugusiems asmenims su negalia, jose buvo 5,3 tūkst. vietų. Per ketverius metus gyvenančių globos įstaigose žmonių su negalia skaičius sumažėjo 2,5 proc., senyvo amžiaus žmonių skaičius išliko nepakitęs.

Globos įstaigose gyvenantys asmenys 2007-2011 metais ir dinaminė prognozė pateikiama 9 paveiksle.

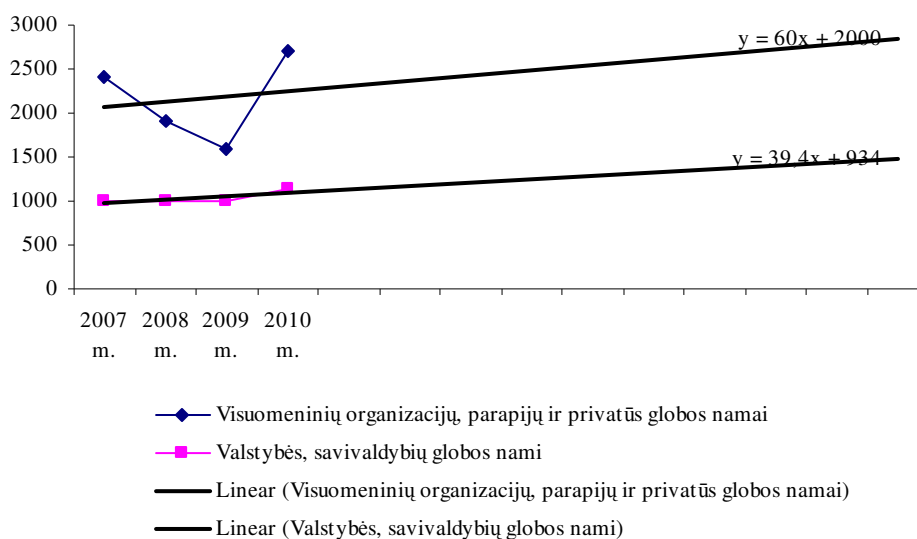
9 pav. Globos įstaigose gyvenantys asmenys 2007-2011 metais ir dinaminė prognozė

Analizuojant globos įstaigose gyvenančių asmenų 2007-2011 metais ir apskaičiavus dinaminę prognozę matyti, kad ir toliau mažėja gyvenančių globos įstaigose žmonių su negalia skaičius. Globos įstaigose gyvenančių žmonių su negalia vidutinis nagrinėjamo laikotarpio dinamikos koeficientas buvo 0,9 senų žmonių gyvenančių globos įstaigose – 1.

2009 m. buvo gauti 1583 prašymai apsigyventi senelių globos namuose ir 708 prašymai apsigyventi globos įstaigose suaugusiems asmenims su negalia, tai atitinkamai 192 ir 193 prašymais mažiau nei 2008 m. Maždaug trys ketvirtadaliai prašymus pateikusių asmenų buvo apgyvendinti globos įstaigose, kas dešimtam asmeniui (2008 m. – 4 proc.) socialinė priežiūra ar globa buvo suteikta namuose ar dienos centre. 2009 m. senelių globos namuose apsigyveno 1,1 tūkst. žmonių, tai 10 procentų mažiau nei 2008 m. Daugiau nei pusė asmenų į senelių namus atvyko iš savų arba giminių namų. Gyventi pas artimuosius ar gimines išvyko 149 senelių namų gyventojai. 2009 m. pabaigoje senelių globos namuose gyveno 5 tūkst., globos įstaigose suaugusiems asmenims su negalia – 5,2 tūkst. žmonių. Palyginti su 2008 m., gyventojų skaičius globos įstaigose sumažėjo labai nežymiai. 2009 m. pabaigoje, kaip ir 2008 m., beveik trečdalis senelių namų globotinių buvo vieniši – neturėjo vaikų ir artimųjų arba buvo jų nelankomi, globos įstaigose suaugusiems neįgaliesiems tokių globotinių – mažiau nei pusė. Apie du trečdalius senelių globos namų gyventojų buvo moterys, trys asmenys iš keturių – 70 metų ir vyresnio amžiaus. Globos įstaigose suaugusiems asmenims su negalia gyveno šiek tiek daugiau vyrų nei moterų, beveik du trečdaliai gyventojų buvo iki pensijinio amžiaus.

Tiek namuose, tiek stacionariose ilgalaikės globos institucijose reikia nustatyti gyventojų poreikius, slaugos bei socialines problemas, siekiant suteikti įvairiapusę, kvalifikuotą pagalbą, nes pagyvenę žmonės kenčia nuo įvairiausių ligų, funkcijų sutrikimų, persipinančių su socialinėmis bei

psichologinėmis problemomis, potencialių problemų gausa įpareigoja išsamiai ištirti pagyvenusius žmones. Globos įstaigų skaičius 2007-2011 metais ir dinaminė prognozė pateikiami 10 paveiksle.

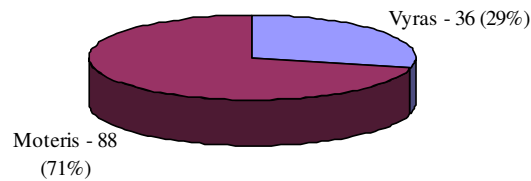
10 pav. Globos įstaigų skaičius 2007-2011 metais ir dinaminė prognozė

Apibendrinant galima pažymėti, kad tiriamuoju periodu senų žmonių globos įstaigų skaičius padidėjo, tačiau labai nežymiai. Beveik nesikeičia valstybės senų žmonių globos namų skaičius. Bendru atveju, situacija klostosi labai nepalankia seniems žmonėms linkme. To priežastis gali būti ta, kad tokių paslaugų teikimą valstybė atidavė savivaldybėms ir visiškai neskatina tokių paslaugų teikimo privačiomis verslo struktūromis. Savivaldybės, savo ruožtu, neranda tam lėšų ir nesugeba pritraukti privataus kapitalo, o taip pat visiškai nevysto viešo ir privataus interesų partnerystės šioje srityje.

Tyrimo metu apklausti 124 asmenys, kuriems buvo teikiama ilgalaikė slauga ir globa: 15 respondentų, kurie lanko dienos centrą, 59 respondentų, gyvenantys globos namuose, 50 respondentų, kuriems teikiamos paslaugos namuose. Apklausoje taip pat dalyvauja ir socialinių paslaugų centro darbuotojai, vykduojantys ilgalaikės slaugos ir globos paslaugas.

Atsakymų variantai gauti kiekybiškai įvertinus rezultatus Excel programos pagalba, gauta procentinė išraiška kiekvienam apklausos klausimui. Gauti duomenys atvaizduojami grafiškai.

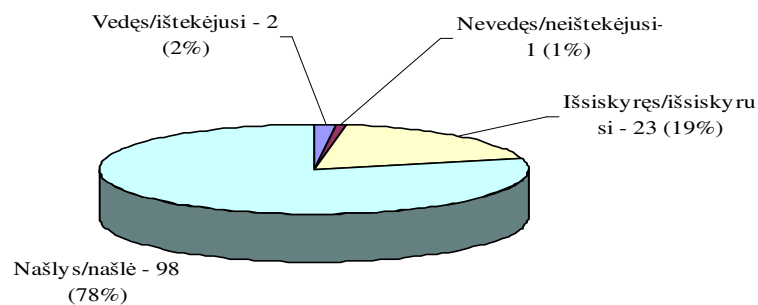
Atlikus tyrimą matyti, kad daugiausia tyrime dalyvavo moterys – 88, arba 71 proc. visų respondentų, vyrų dalyvavo – 36, arba 29 proc. visų respondentų. Taip pat galima pastebėti, kad tokio amžiaus moterų skaičius didėjo sparčiau nei vyrų. Galima padaryti prielaidą, kad realiai moterų gyvenimo trukmė yra didesnė nei vyrų.

11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį

Iš 11 pav. pateiktų paveikslų matome, kad pagal šeimyninę padėtį tyrime daugiausia dalyvavo respondentai, turintys našlio/našlės statusą – 98 respondentai arba 78 % visų tyrime dalyvavusių respondentų, 23 respondentai arba 19 % dalyvavusių respondentų buvo išsiskyrę.

Informacija apie tyrime dalyvavusių respondentų pasiskirstymą pagal šeimyninę padėtį procentais pateikiama 12 paveiksle (pagal lytį ir šeimyninį statusą žr. 5 lent.).

12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį

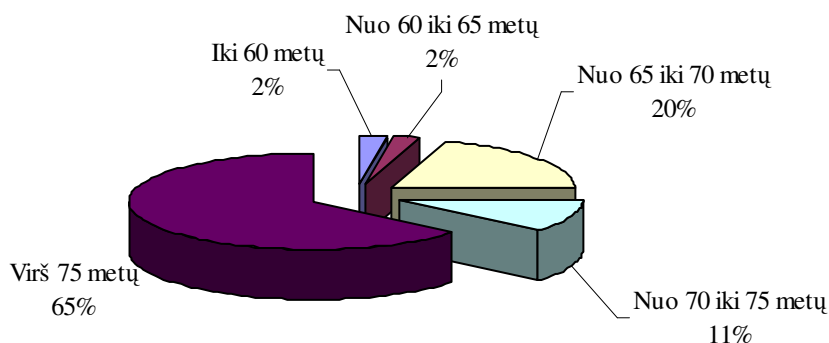
5 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir šeimyninį statusą

	Vedęs/ištekėjusi	Nevedęs/neištekėjusi	Išsiskyręs/išsiskyrusi	Našlys/našlė
Vyras	2	0	22	12
Moteris	-	1	1	86

Sudaryta autorės

Taigi, tyrime dalyvavusių vyrų didžioji dalis buvo išsiskyrę, o beveik visos moterys buvo našlės.

Respondentų pasiskirstymas pagal amžių procentais pateikiamas 13 paveiksle (pagal lytį ir amžių žr. 6 lent.).

13 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Tyrime dalyvavę 79 respondentai buvo sukakę virš 75 metų, tai sudarė 65 % visų tyrime dalyvavusių respondentų, 20 % respondentų buvo nuo 65 iki 70 metų amžiaus, o 11 % respondentų buvo nuo 70 iki 75 metų amžiaus. Iš vienos pusės, tai džiuginantis reiškinys, kad žmonės gyvena vis ilgiau, tačiau iš kitos pusės – tai didelis iššūkis socialinio draudimo sistemai. Daugėja jau ne pagyvenusių, bet labai senų žmonių. Visuomenės problema – rūpintis jais, nes jiems iškyla visos anksčiau minėtos problemos: vienatvės, socialinio atstūmimo, sveikatos ir t.t. Socialinei sistemai labai paaštrėja tokio amžiaus žmonių globos ir slaugos uždavinių sprendimo būtinumas. Reikia pripažinti, kad iki šiol globa ir slauga nebuvo pakankamai aukšto kokybinio lygio, o dabar prisideda ir kiekybinės šio uždavinio sprendimo pusės problema.

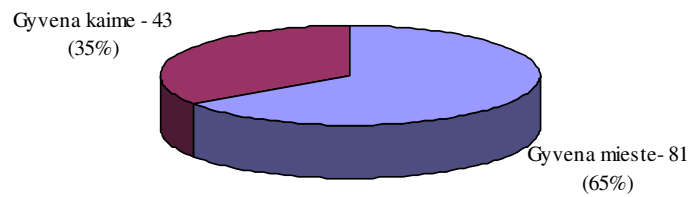
6 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių

	Iki 60 metų	Nuo 60 iki 65 metų	Nuo 65 iki 70 metų	Nuo 70 iki 75 metų	Virš 75 metų
Vyras	2	2	16	4	12
Moteris	1	1	9	10	67
Viso	3	3	25	14	79

Sudaryta autorės

Vertinant respondentų pasiskirstymą pagal lytį ir amžių matyti, kad didžioji dalis vyrams ir moterims buvo sukakę virš 75 metų amžiaus, reikia pažymėti, kad tokio amžiaus moterų yra beveik 2 kartus daugiau nei vyrų. Taip pat galima pastebėti, kad tokio amžiaus moterų skaičius ir dabar didėja sparčiau nei vyrų.

Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą pateikiamas 14 paveiksle.

14 pav. **Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą**

81 respondentas arba 65 % visų tyrime dalyvavusių respondentų gyvena mieste, o 43 respondentai arba 35 % visų respondentų gyvena kaime.

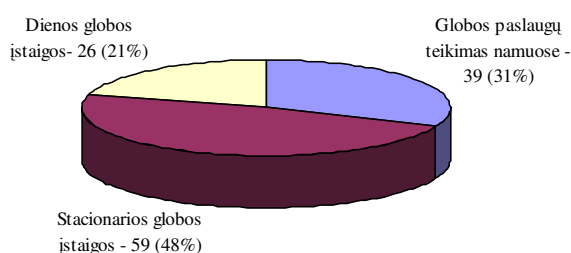
Apibendrinus respondentų socialinę – demografinę charakteristiką, kuriems buvo teikiama ilgalaikė slauga ir globa galima teigti, kad šių sveikatos priežiūros įstaigų paslaugomis daugiausia naudojami pagyvenę asmenys (65 ir vyresni) – 85 proc., daugiausia moterys (71 proc. visų pacientų). Pagal šeimos sudėtį – našliai (-ės) (78 proc.), kurių dauguma moterys, vyrai (dažniausiai – išsiskyrę 19 proc.). Didžioji dalis pacientų gyvena mieste 65 proc., kaime gyvenančių yra 35 proc..

3. ILGALAIKĖS SLAUGOS IR GLOBOS RAIDOS TYRIMO APIBENDRINIMAS

Svarbus ilgalaikės slaugos ir globos koncepcijos metodologinis principas sudaro sąlygas efektyviai (globos išlaidų ir globos turinio aspektais) plėtoti ilgalaikės slaugos ir globos infrastruktūrą. Lietuvoje ilgalaikės slaugos ir globos sistemos raida bendriausiais bruožais panaši į kitų išsivysčiusių šalių, kurioms būdinga ilgalaikės slaugos ir globos įstaigų tipologinė diferenciacija ir paslaugų integracija.

Žmonės, kuriems nustatytas ilgalaikės slaugos ir globos poreikis, labiausiai tikisi ir pageidautų ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų stacionariose globos įstaigose – 48 proc. visų tyrime dalyvavusių respondentų. Mažiau respondentų pageidautų globos paslaugų, kurios teikiamos namuose, o mažiausiai paklausį yra dienos globos centrų paslauga.

Labiausiai pageidaujama ilgalaikės slaugos ir globos paslauga pateikiama 15 paveiksle.

15 pav. Labiausiai pageidaujama ilgalaikės slaugos ir globos paslauga

Analizuojant ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų poreikį, tikslinga įvertinti ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų poreikio rūšies priklausomybę nuo respondentų amžiaus. Taigi, tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad stacionarių globos paslaugų labiausiai pageidauja asmenys virš 75 metų, kurie dėl senatvės ar negalios negali gyventi savarankiškai ar negali būti globojami savo artimųjų. Tokioje gyvenimo įstaigoje yra užtikrinamos pragyvenimo, artimo gyvenimo namuose, sąlygos, teikiamos medicininės pagalbos paslaugos, užtikrinamas šiose įstaigose gyvenančių materialinis-buitinis gerbūvis, o dienos globos paslaugų pageidautų respondentai kuriems sukakę nuo 65 iki 70 metų amžiaus.

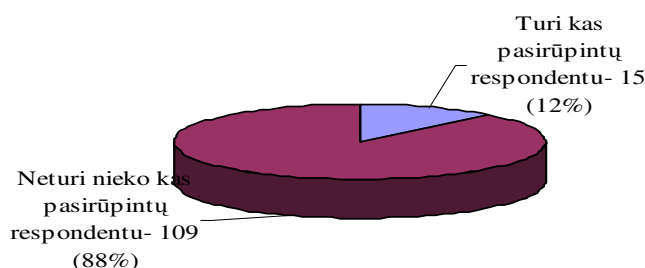
Respondentų pasiskirstymas pagal amžių ir ilgalaikės slaugos ir globos rūšies poreikį pateikiamas 7 lentelėje.

7 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių ir institucinės globos rūšies poreikį

	Iki 60 metų	Nuo 60 iki 65 metų	Nuo 65 iki 70 metų	Nuo 70 iki 75 metų	Virš 75 metų
Dienos globos įstaigos	1	4	13	7	1
Slaugos ir globos paslaugų teikimas namuose	1	-	11	6	21
Stacionarios slaugos ir globos paslaugos	1	1	2	1	54
Iš viso	3	5	26	14	76

Sudaryta autorės

Respondentų buvo klausama ar jie turi kas jais pasirūpina, o apibendrinti tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad dauguma žmonių, kuriems nustatytas ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų poreikis yra vieniši, negali tikėtis pagalbos iš artimų jiems žmonių. Analizuojant ilgalaikės slaugos ir globos poreikį, reikia pažymėti, jog kuo vyresnis žmogus, tuo didesnis ilgalaikės slaugos ir globos poreikis.

16 pav. Atsakymo į klausimą, ar turi kas jais pasirūpintų, pasiskirstymas

Atsakymo į klausimą, ar turi kas jais pasirūpintų, rezultatų pasiskirstymas pagal amžių pateikiamas 8 lentelėje.

8 lentelė. Atsakymo į klausimą, ar turi kas jais pasirūpintų, pasiskirstymas pagal amžių (respondentų skaičius)

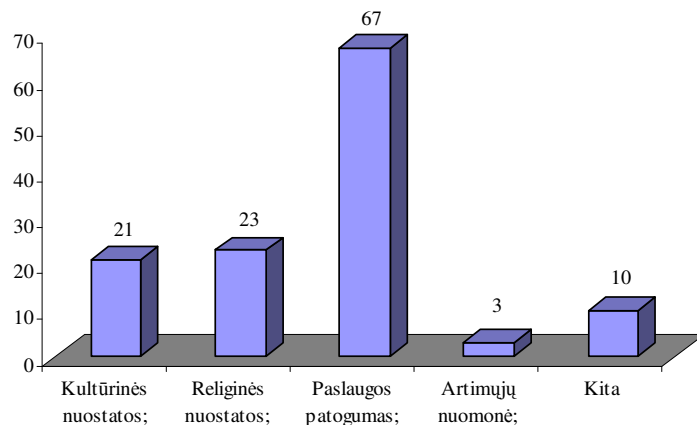
	Iki 60 metų	Nuo 60 iki 65 metų	Nuo 65 iki 70 metų	Nuo 70 iki 75 metų	Virš 75 metų
Turi kas juo pasirūpina	3	3	6	3	1
Neturi kas juo pasirūpina	-	2	20	10	77
Iš viso	3	5	26	13	78

Sudaryta autorės

Pasirenkant ilgalaikės slaugos ir globos paslaugą svarbiausias kriterijus yra šios paslaugos patogumas, tačiau nemažą reikšmę turi ir religiniai įsitikinimai. Kaip matyti iš 17 paveiksle pateiktų

atsakymų pasiskirstymo, respondentams, pasirenkantiems ilgalaikės slaugos ir globos paslaugas mažiausiai turėjo įtakos artimųjų nuomonė, ir kaip parodė ankstesni tyrimo rezultatai, dažniausiai žmogus artimųjų ar kas jais pasirūpintų net ir neturi.

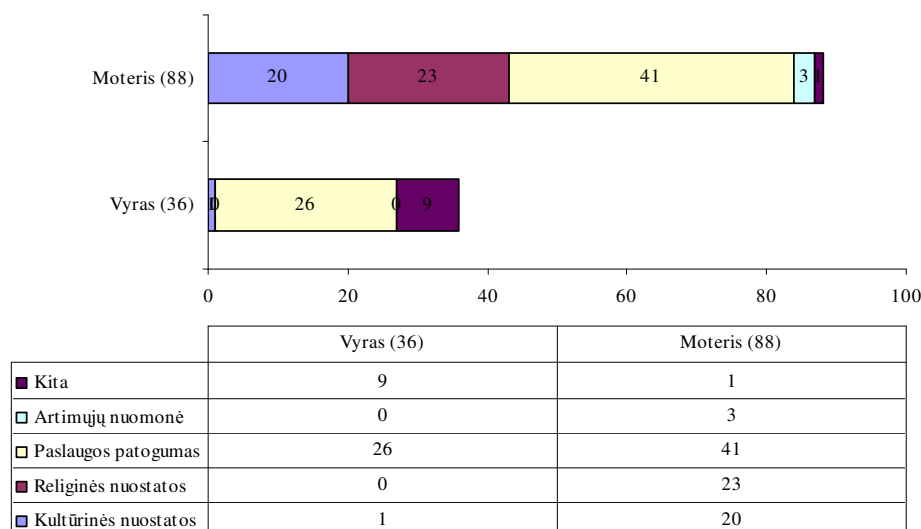
Ilgalaikės slaugos ir globos pasirinkimą lemiantys kriterijai pateikiami 17 paveiksle.

17 pav. Institucinės globos pasirinkimą lemiantys kriterijai

Vertinant atsakymų pasiskirstymą pagal lytį, matyti, kad paslaugos patogumą vienodai vertina tiek vyrai, tiek moterys, religinės bei kultūrinės nuostatos svarbiausios yra moterims.

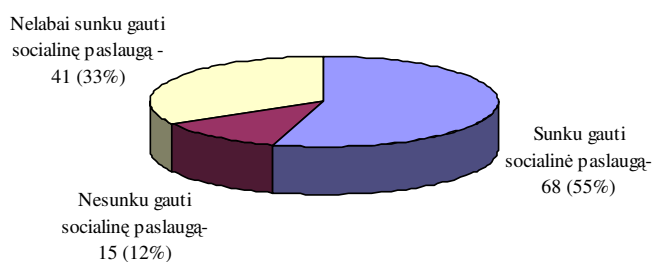
Ilgalaikės slaugos ir globos pasirinkimą lemiantys kriterijai pagal lytį pateikiami 18 paveiksle.

18 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos pasirinkimą lemiantys kriterijai pagal lytį (respondentų skaičius)

Analizuojant ilgalaikės slaugos ir globos paslaugos gavimą 55 proc. tyrime dalyvavę respondentų nurodė, kad paslauga yra neprieinama, ir tik 12 proc. respondentų nurodė, kad socialinę paslaugą gauti buvo nesudėtinga.

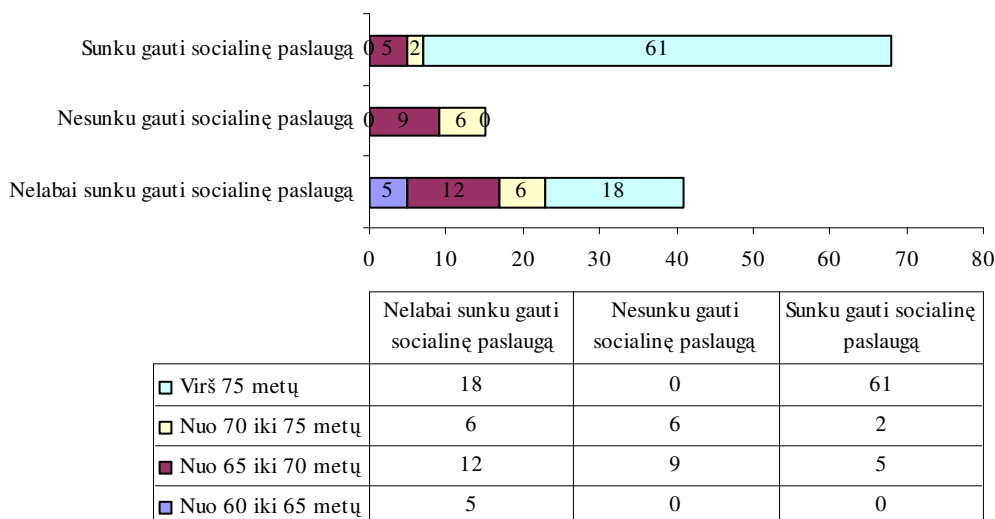
Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugos gavimo ypatumai pateikiami 19 paveiksle.

19 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugos gavimo ypatumai

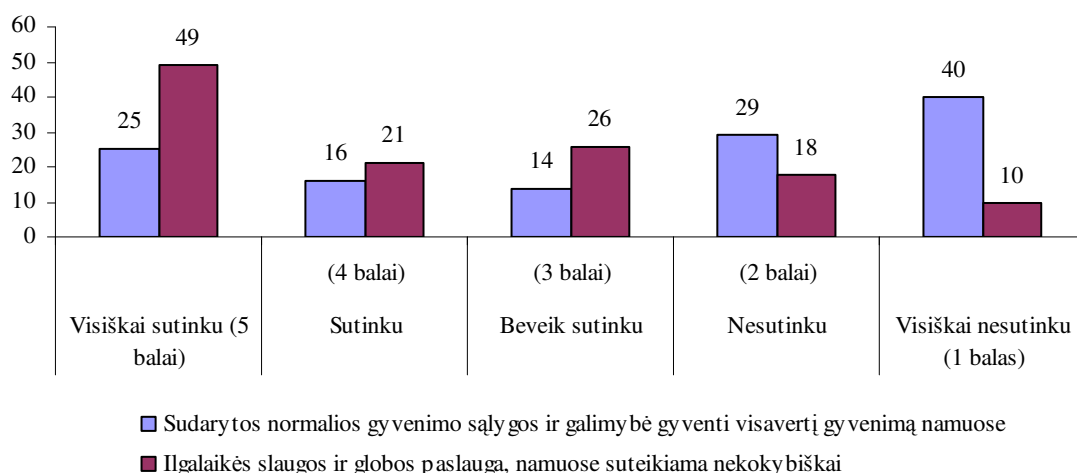
Pagal 19 paveikslo apibendrintus duomenis matyti, kad sudėtingiausia ilgalaikės slaugos ir globos paslaugą gauti asmenims virš 75 metų, mažiausiai sunkumų patyrė respondentai nuo 60 iki 65 metų. Tačiau ši problema turi ir ekonominę pusę. Išlaidas tokiai globai ir slaugai yra skiriamos iš valstybės biudžeto. Tačiau problema iškyla esant biudžeto deficitui, valstybėse su pereinama ar besivystančia ekonomika. To pasėkoje ne visi asmenys, kuriems reikalinga tokia globa ir slauga ją gauna arba gauna nepilnai.

Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugos gavimo ypatumai pagal amžių pateikiama 20 paveiksle.

20 pav. Socialinės paslaugos gavimo ypatumai pagal amžių (respondentų skaičius)

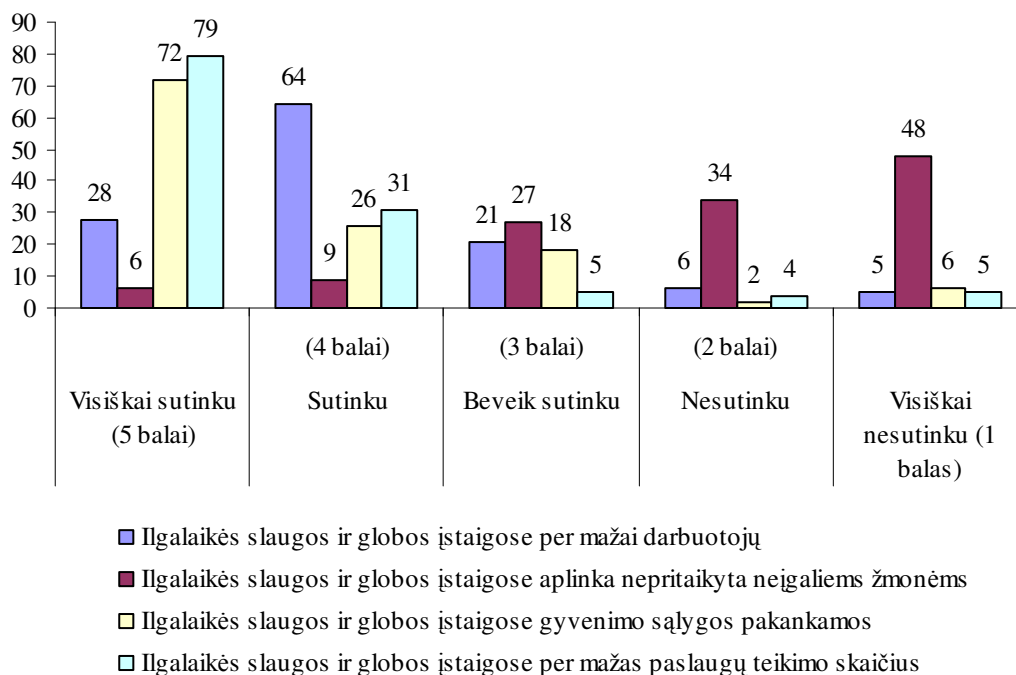
Vertinant ilgalaikės slaugos ir globos paslaugas namuose, galima teigti, kad jos neužtikrina asmens visaverčio gyvenimo bei respondentai nurodo, kad paslauga teikiama nekokybiškai. Kai žmogus tampa priklausomas nuo kitų, jis patiria ne tik fizinį, bet ir moralinį sunkumą. Namų aplinka yra sava ir padeda pasveikti, daugelis norėtų būti prižiūrimi savo namuose, dalyvauti šeimos gyvenime bei jaustis reikalingais. Rezultatai pateikti 21 paveiksle.

21 pav. **Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikimo namuose vertinimas (respondentų skaičius)**

Vertinant įstaigų veiklą, respondentai nurodė, kad pagrindinė problema yra mažas paslaugų teikimo skaičius. Tačiau respondentai sutinka, kad stacionarių ilgalaikės slaugos ir globos įstaigų aplinka pritaikyta neįgaliesiems žmonėms, o gyvenimo sąlygos yra pakankamos.

Stacionarių ilgalaikės slaugos ir globos įstaigų neįgaliesiems žmonėms veiklos vertinimas pateikiamas 22 paveiksle.

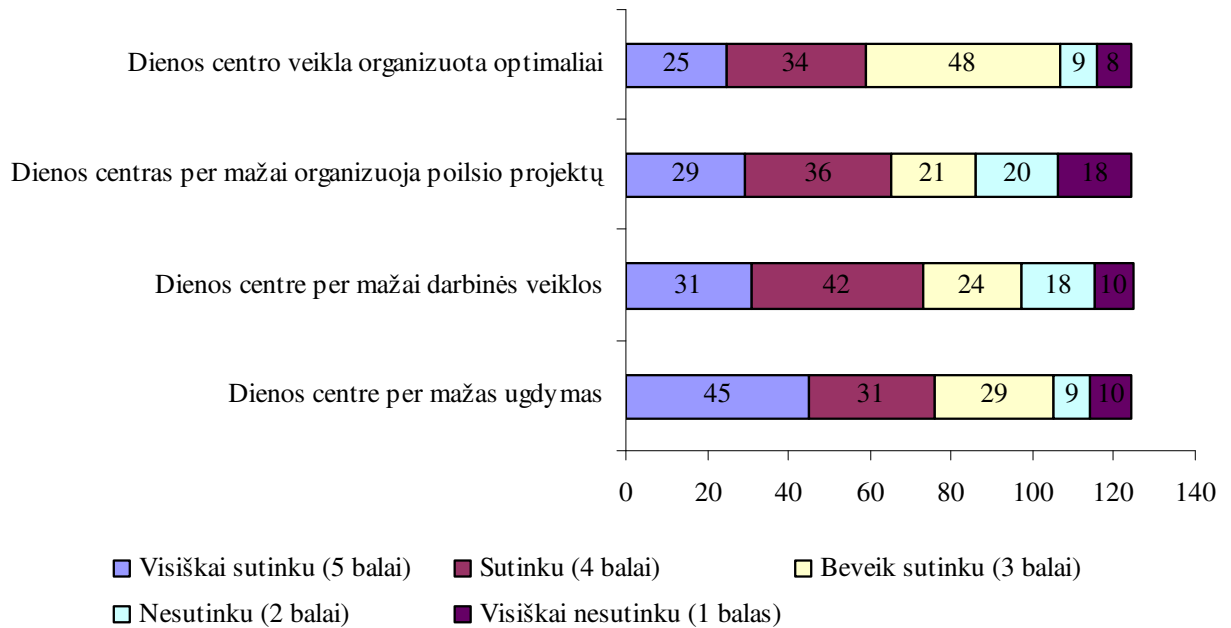

22 pav. **Stacionarių ilgalaikės slaugos ir globos įstaigų neįgaliesiems žmonėms veiklos vertinimas (respondentų skaičius)**

Pažymėtina, kad kiekvienoje savivaldybėje didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas nestacionarioms socialinėms paslaugoms. Šios paslaugos yra pigiausios. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, paslaugų į namus vidutinė kaina yra daugiau kaip dešimt kartų mažesnė negu

stacionariose globos įstaigose. Socialinių paslaugų į namus sistema pagal galimybes turėtų būti plečiama.

Vertinant dienos centrų veiklą respondentai nurodė, kad dienos centruose per mažas ugdymas, per mažai organizuojama poilsio projektų, bei mažai darbinės veiklos. Dirbant su pagyvenusio amžiaus žmonėmis, socialinis darbuotojas turi organizuoti ir sutvarkyti savo veiklą, sudaryti veiklos programą. Dienos centro globos paslaugų vertinimas pateikiamas 23 paveiksle.

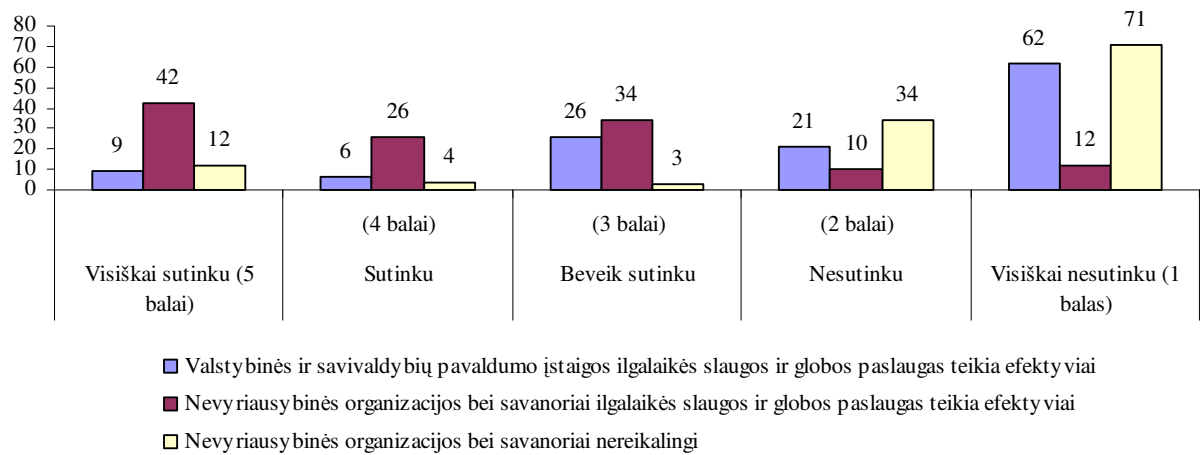

23 pav. Dienos centro globos paslaugas vertinimas (respondentų skaičius)

Pažymėtina, kad nuo 2006 m. liepos 1 d. įsigaliojo naujas Socialinių paslaugų įstatymas, kuriame nemažai dėmesio skiriama ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų tikslingumo, efektyvumo, kokybės užtikrinimui. Numatytos valstybinės dotacijos ilgalaikės slaugos ir globos paslaugoms įpareigoja kurti kuo efektyvesnę šių paslaugų teikimui reikalingą infrastruktūrą. Taigi, viena svarbiausių kokybiškų ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų gavėjų grupių – asmenys, kuriems paslaugos namuose ar nestacionarioje socialinės globos įstaigose ne tik pagerina žmonių gyvenimo kokybę, bet yra ir ekonomiškai naudingesnės. Svarbiausia tai, kad žmogus, specialistų prižiūrimas savo namuose ar dalį dienos praleisdamas paslaugų centre, išlaiko ryšį su artimaisiais bei savo bendruomene.

Analizuojant nevyriausybinių organizacijų veiklą socialinių globos paslaugų ilgalaikės slaugos ir globos srityje, pažymėtina, kad respondentams labai vertingos savanorių teikiamos slaugos ir globos paslaugos, nes respondentams valstybės ir savivaldybių teikiamos paslaugos neatrodo kokybiškos.

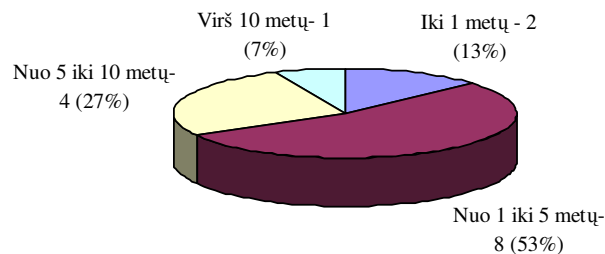
Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų darbą organizuojančių institucijų veiklos vertinimas pateikiamas 24 paveiksle.

24 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų darbą organizuojančių institucijų veiklos vertinimas (respondentų skaičius)

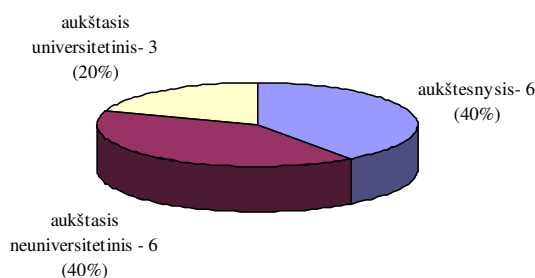
Išanalizavus ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų paklausą bei kokybės vertinimą, tikslinga nustatyti pagrindines institucinės globos problemas „iš vidaus“. Tuo tikslu buvo apklausti 15 socialinių darbuotojų.

Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų srityje pateikiamas 25 paveiksle.

25 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų srityje

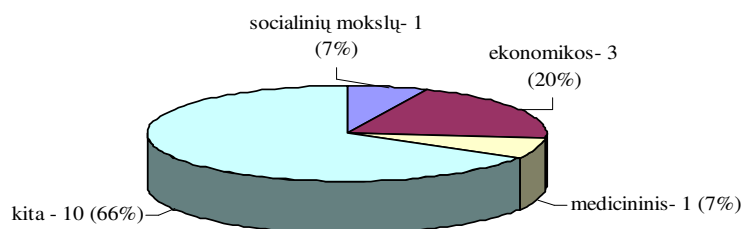
Apibendrinus tyrimo rezultatus matyti, kad didžioji dauguma – 53 proc. respondentų ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų srityje yra, galima sakyti, naujokai, nes jų darbo stažas šioje srityje siekia iki 5 metų.

26 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

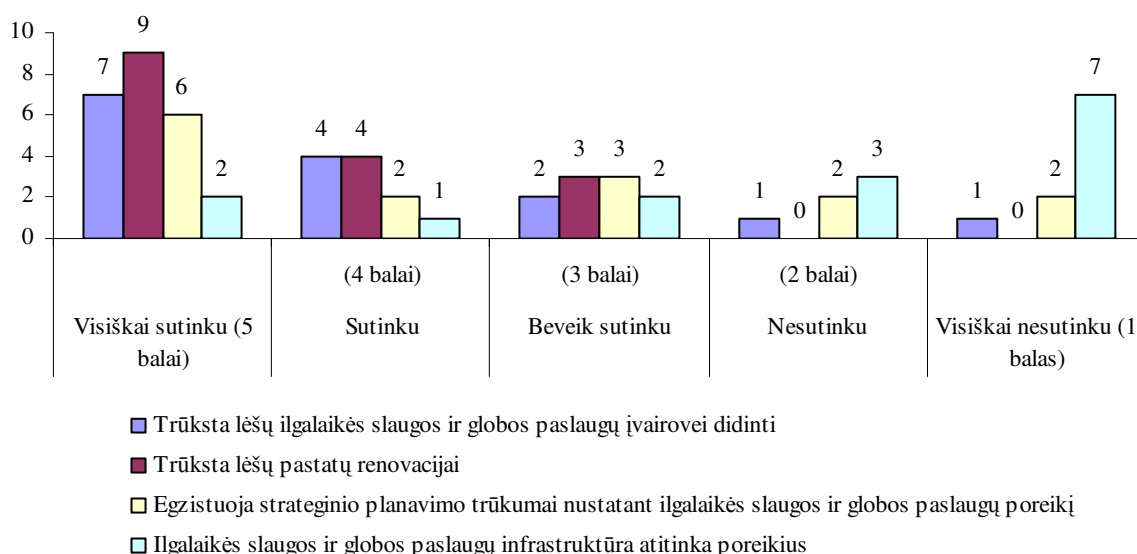
Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų srityje dirbantys darbuotojai yra įgiję aukštąjį neuniversitetinį bei aukštesnįjį išsilavinimą, atitinkamai po 40 proc. respondentų. Aukštąjį universitetinį išsilavinimą įgiję 3 respondentai arba 20 proc. visų tyrime dalyvavusių respondentų.

Analizuojant ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikimo kokybę tikslinga pateikti respondentų išsilavinimo sritį. Taigi, dauguma respondentų neturi socialinių mokslų krypties išsilavinimo, o šios srities išsilavinimą buvo įgijęs vos 1 tyrime dalyvavęs respondentas. Svarbiausia socialinės politikos pagyvenusių žmonių atžvilgiu kryptis yra personalo, dirbančio atitinkamose įstaigose profesionalumo didinimas. Praktiškai neginčytinas yra teiginys apie būtinumą suderinti personalo, dirbančio socialinėje srityje, tame tarpe ir su pagyvenusiais žmonėmis, perkvalifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo sistemą. Apibendrinant ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų darbuotojų charakteristiką pažymėtina, kad šioje srityje dirba darbuotojai turintys mažą darbo stažą socialinių paslaugų srityje, neturintys socialinio darbuotojo išsilavinimo bei įgiję aukštąjį neuniversitetinį ar aukštesnįjį išsilavinimą.

27 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

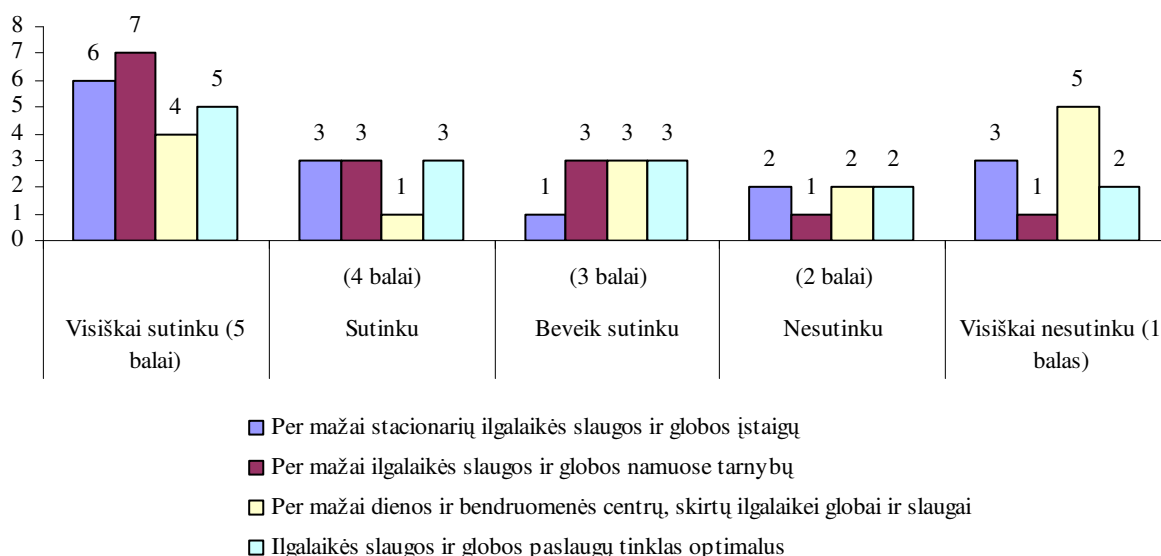
Vertinant paslaugų infrastruktūrą, kaip pagrindines ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikimo problemas respondentai nurodė lėšų trūkumą, bei kad ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų infrastruktūra neatitinka poreikių.

28 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų infrastruktūros vertinimas (respondentų skaičius)

Apibendrinus ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų tinklo vertinimą matyti, kad ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų tinklas yra per siauras, per mažai ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų namuose tarnybų bei stacionarių globos įstaigų.

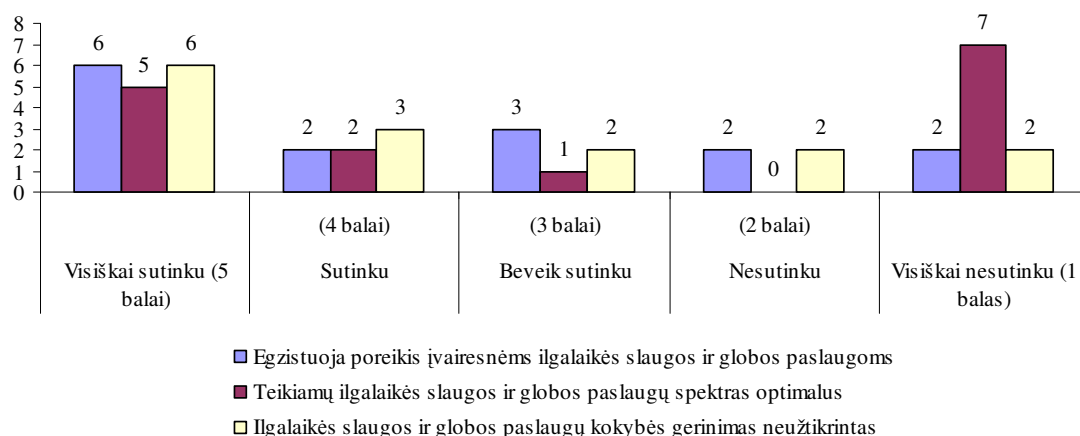
Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų tinklo vertinimas pateikiamas 29 paveiksle.

29 pav. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų tinklo vertinimas (respondentų skaičius)

Analizuojant ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų spektro bei plėtros galimybes matyti, kad šių paslaugų plėtra yra būtina, nes egzistuoja teikiamų ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų kiekio bei

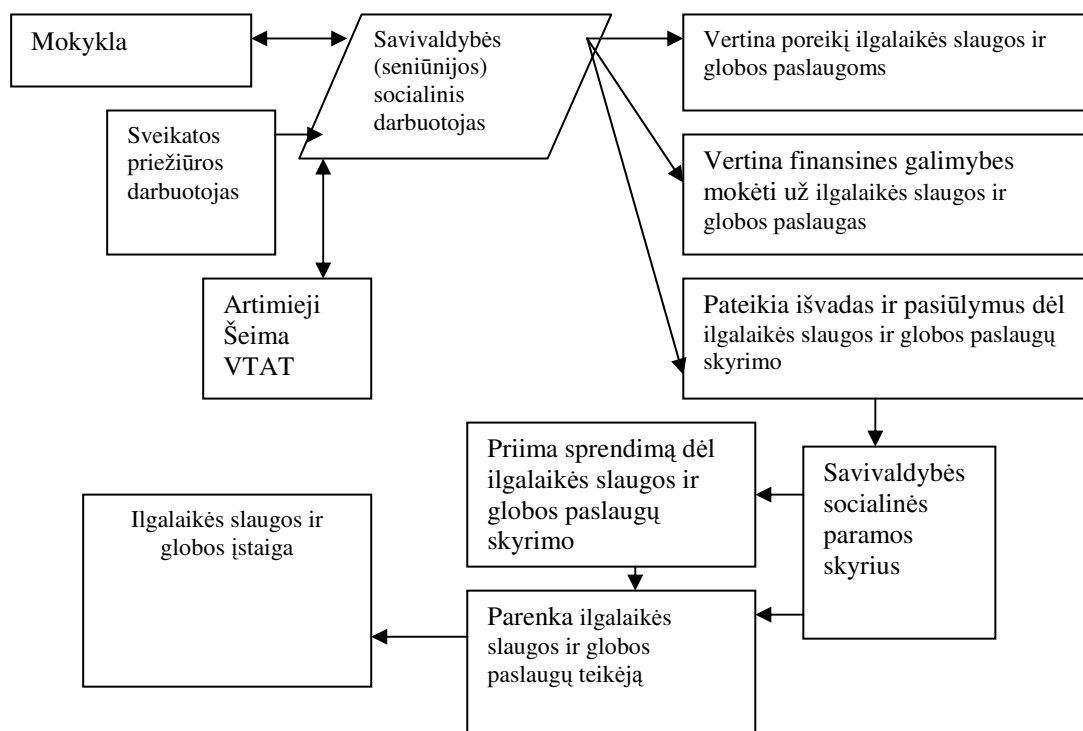
įvairovės trūkumas. Todėl labai svarbu atskleisti ilgalaikės globos ir slaugos ekonominius aspektus, kas leistų atrasti galimų papildomų lėšų šaltinių ir būdų tokių problemų sprendimui.

30 pav. **Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų spektro bei plėtros galimybių vertinimas (respondentų skaičius)**

Apibendrinant socialinių paslaugų problemas „iš vidaus“ galima teigti, kad egzistuoja ne tik teikiamų paslaugų tinklo plėtros bei teikiamų paslaugų įvairovės būtinybė, bet labai svarbus ir žmogiškųjų išteklių vaidmuo teikiant ilgalaikės slaugos ir globos paslaugas.

Socialinių paslaugų teikėjų ir ilgalaikės slaugos ir globos gavėjų tarpusavio ryšys pateikiamas 31 paveiksle.

31 pav. **Socialinių paslaugų teikėjų ir ilgalaikės slaugos ir globos gavėjų tarpusavio ryšys**

Galima pažymėti, kad savivaldybė nepakankamai kontroliuoja jos teritorijoje teikiamų ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų kokybę; savivaldybė turi įsteigti savo ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų įstaigas nes veikiančios socialinių paslaugų įstaigos neteikia ar teikia nepakankamai ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų; savivaldybė nepakankamai vertina ir analizuoja gyventojų ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų poreikius; pagal gyventojų poreikius neprognozuoja ir nenustato ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikimo masto bei nepakankamai vertina ir nustato ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų finansavimo poreikį.

Apibendrinus gautus rezultatus matome, kad dauguma pacientų išreiškė būtinybę stacionarinei slaugai ir palaikomajam gydymui 48 proc. Respondentai mano, kad stacionariose ilgalaikės slaugos ir globos įstaigose gyvenimo sąlygos yra patenkinamos, ir aplinka pritaikyta neįgaliesiems žmonėms. Tolimesnės priežiūros poreikį didina socialiniai veiksniai: 88 proc. visų tiriamųjų pagal šeimyninę padėtį yra vieniši (-os), ir neturi kas jais pasirūpintų. Slaugai namuose išreiškė būtinybę 31 proc. respondentų, bet tuo pačiu nurodė, kad paslauga namuose teikiama nekokybiškai. Vertinant dienos centrų veiklą respondentai nurodė, kad dienos centruose per mažas ugdymas, per mažai organizuojama poilsio projektų, bei mažai darbinės veiklos. Išanalizavus ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų kokybės vertinimą, nustatyta, kad įstaigose dirba darbuotojai turintys mažą darbo stažą socialinių paslaugų srityje, neturintys socialinio darbuotojo išsilavinimo, o kaip pagrindines ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikimo problemas respondentai nurodė lėšų trūkumą.

IŠVADOS

1. Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugos pagal statusą ir teikėją gali būti valstybės, savivaldybių įstaigų, nevyriausybinių organizacijų (NVO), religinių bendruomenių ar privačių įstaigų teikiamos paslaugos. Gavėjų grupės yra vieniši ir seni asmenys, suaugę neįgalieji, neįgalieji vaikai, rizikos asmenų grupės ir kt. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, ilgalaikės slaugos bei globos paslaugų organizavimas ir finansavimas iš pradžių buvo centralizuotas, pagrįstas iš sovietinio laikotarpio paveldėtu hierarchiniu modeliu. Ilgalaikės slaugos bei globos paslaugas teikė tik valstybinės socialinės globos įstaigos.

2. Tarptautiniuose žmogaus teisių dokumentuose (konvencijos, paktai, protokolai) įtvirtinti tarptautiniai žmogaus teisių standartai ir jų įgyvendinimo taisyklės, kurie yra teisiškai privalomi prie jų prisijungusioms ar juos ratifikavusioms valstybėms. Lietuvos teisės aktuose taip pat labai konkrečiai apibrėžtos žmonių teisės į socialines paslaugas bei Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas atkreipia dėmesį į socialinių paslaugų teikimo svarbą asmeniui.

3. Ilgalaikė slauga ir globa remiasi poreikio principu. Ji teikiama tiems asmenims, kurie dėl objektyvių priežasčių negali pasirūpinti savimi. Ilgalaikės slaugos ir globos poreikio augimą lemia didėjantis nedarbo lygis šalyje, žemas darbo užmokesčio lygis ir kt. priežastys.

4. Didelis dėmesys skiriamas socialinių paslaugų kokybei bei žmogaus teisėms užtikrinti socialinės globos įstaigose gyvenantiems asmenims. Siekiant surasti tinkamiausią socialinės globos įstaigų infrastruktūros modelį, analizuojamos socialinės globos įstaigų pertvarkymo, paslaugų decentralizavimo galimybės, dirba darbo grupės, pasitelkti ekspertai. Užsienio šalyse labai reikšmingą vaidmenį, teikiant ilgalaikės globos ir slaugos paslaugas, turi privačios organizacijos. Galima pažymėti, kad užsienio šalyse ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų viešajame sektoriuje organizuojamas remiantis naujosios viešosios vadybos principais. Lietuvoje ilgalaikės slaugos ir globos sistemos raida bendriausiais bruožais panaši į kitų išsivysčiusių šalių, kurioms būdinga ilgalaikės slaugos ir globos įstaigų tipologinė diferenciacija ir paslaugų integracija.

5. Ilgalaikė slaugos ir globos sistema reikalinga dėl keleto priežasčių: integruota sistema atitinka (nukreipta į) besikeičiančius paslaugų gavėjų poreikius; integruota sistema pripažįsta, jog sveikatos ir socialinės problemos yra susijusios; integruota sistema nukreipta į socialiai pažeidžiamas visuomenės grupes ir pagerina jų integraciją į visuomenę; integruota sistema nukreipta į sveikatos ir socialinės sistemos efektyvumo gerinimą; integruota sistema pagerina paslaugų kokybę ir užtikrina tęstinumą.

6. Demografiniai pokyčiai bei senėjimo tendencijos turi įtakos specialioms iššūkiams ilgalaikės slaugos ir globos sričiai, tokie kaip: valstybės išlaidų ilgalaikiai priežiūrai didėjimas, lanksčių ilgalaikės priežiūros teikimo formų plėtojimas (institucijose, dienos centruose, namuose), neformalios

ilgalaikės priežiūros palaikymas (artimųjų, šeimos narių, kaimynų, draugų, nevyriausybinių organizacijų, savanorių), sveikatos ugdymas visą gyvenimą (vaikai ir jaunimas, darbingo amžiaus suaugusieji, pagyvenę žmonės). Gyventojų skaičius pagal visas grupes turės tendenciją mažėti, tuo pačiu mažės gyvenančių globos įstaigose žmonių su negalia skaičius, turės augti valstybės ir savivaldybės globos įstaigų skaičius, o tai suprantama, nes prognozės rodo, kad didės ilgalaikės slaugos ir globos poreikis ypač senyvo amžiaus asmenims.

7. Atliktas tyrimas parodė, kad dauguma respondentų išreiškė būtinybę ir pageidautą ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų stacionariose globos įstaigose, nes dauguma žmonių, kuriems nustatytas ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų poreikis yra vieniši, negali tikėtis pagalbos iš artimų jiems žmonių. Pasirenkant šią paslaugą svarbiausias kriterijus yra šios paslaugos patogumas. Ilgalaikės slaugos ir globos paslauga sunkiai prieinama ypač vyresnio amžiaus žmonėms. Respondentai mano, kad stacionarios globos įstaigose sąlygos yra patenkinamos, ir aplinka pritaikyta neįgaliesiems žmonėms. Slaugai namuose išreiškė būtinybę 31 proc. respondentų, bet tuo pačiu nurodė, kad paslauga namuose teikiama nekokybiškai. Vertinant dienos centrų veiklą respondentai nurodė, kad dienos centruose per mažas ugdymas, per mažai organizuojama poilsio projektų, bei mažai darbinės veiklos.

8. Vertinant respondentų socialinę – demografinę charakteristiką, kuriems buvo teikiama ilgalaikė slauga ir globa galima teigti, kad šių sveikatos priežiūros įstaigų paslaugomis daugiausia naudojasi pagyvenę asmenys (65 ir vyresni), daugiausia moterys. Pagal šeimos sudėtį – našliai (-ės) (78 proc.), kurių dauguma moterys, vyrai (dažniausiai – išsiskyrę 19 proc.). Didžioji dalis pacientų gyvena mieste 65 proc., kaime gyvenančių 35 proc.

9. Išanalizavus ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų kokybės vertinimą, nustatyta, kad įstaigose dirba darbuotojai turintys per mažą darbo stažą socialinių paslaugų srityje, neturintys socialinio darbuotojo išsilavinimo, o kaip pagrindines ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikimo problemas respondentai nurodė lėšų trūkumą.

10. Savivaldybėje didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas nestacionarioms socialinėms paslaugoms. Šios paslaugos yra pigiausios, taip pat labai vertingos savanorių teikiamos slaugos ir globos paslaugos, per mažai ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų namuose tarnybų.

SIŪLYMAI

1. savivaldybė turi aktyviau kontroliuoti jos teritorijoje teikiamų ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų kokybę;

2. savivaldybė turi įsteigti savo ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų įstaigas nes veikiančios socialinių paslaugų įstaigos neteikia ar teikia nepakankamai ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų;

3. savivaldybė turėtų analizuoti ir rengti strateginius planus gyventojų ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų poreikių užtikrinimui;
4. pagal gyventojų poreikius prognozuoti ir nustatyti ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikimo mastą bei vertinti ir nustatyti ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų finansavimo poreikį;
5. investuoti į socialinių darbuotojų mokymus pasinaudojus ES struktūrinių fondų lėšomis,
6. perskirstyti finansavimo prioritetus strateginiame savivaldybės plane;

LITERATŪRA

1. **Birmontienė T.** Žmogaus teisių raida ir perspektyvos Lietuvoje. Teisinės valstybės link // Jurisprudencija. - Vilnius, 2000. T. 15(7). p. 68
2. **Coriat B., Weinstein O.** 2005. The Social Construction of Markets. – Issues in Regulation Theory 53, 1–14.
3. **Dromantienė L.** Nevyriausybių organizacijų vaidmuo stiprinant socialinę sanglaudą // Socialinis darbas. 2003. Nr. 2 (4). P. 15-24
4. **Drzewicki K.** Internalization and Juridization of Human Rights // An Introduction to the International Protection of Human Rights. A Textbook. Hanski R., Suksi M. Turku/Abo: Institute for Human Rights. 1999. p. 27
5. **European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (EFILWC) 2006:** Employment in Social Care in Europe: <http://eurofound.europa.eu>
6. **Exworthy M., Powell M., Mohan J.** 1999: The NHS: Quasi-Market, Quasi-Hierarchy and Quasi-Network? – Public Money and Management 19(4), 15–22.
7. **Guogis A. Gudelis D.** Socialinių paslaugų sektoriaus plėtros galimybės Lietuvoje. Viešojo politika ir administravimas. 2005. Nr. 12, p. 77-85
8. **Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimas** „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo, Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. 1156 patvirtintų Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 84 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 45 straipsnio 4 daliai (1994 m. liepos 18 d. redakcija)" //Valstybės žinios, 2003 m. Nr. 115-5221
9. **Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 5 d. nutarimas** „Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. rugsėjo 27 d. nutarimo Nr. I-619 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo taikymo“ 1 punkto, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. liepos 5 d. nutarimu Nr. 808 „Dėl Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų 6.1.1 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 6.1.4 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 6.1.5 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 7 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 9 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. balandžio 17 d. nutarimu Nr. 441 „Dėl Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų 5.1.1 punkto, 5.1.7 punkto (2000 m. balandžio 17 d. ir 2000 m. liepos 14 d. redakcijos), 5.1.8 punkto

(2000 m. balandžio 17 d. ir 2000 m. liepos 14 d. redakcijos), 5.4, 5.5.2, 9 punktų atitiktis Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo 10 straipsnio (1994 m. lapkričio 3 d. redakcija) 1 daliai" // Valstybės žinios, 2004, Nr. 38-1236

10. **Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 7 d. nutarimas** „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gegužės 8 d. nutarimu Nr. 506 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo" patvirtintų Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų 37 punkto (2000 m. gegužės 8 d. redakcija) atitiktis Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 29 straipsnio 1 daliai (1999 m. gruodžio 23 d., 2001 m. liepos 5 d. redakcijos)" // Valstybės žinios, 2005 m. Nr. 19-623.

11. **Lazutka R., Žalimienė L., Andrejeva L.** 2003. Socialinių paslaugų finansavimo metodika. Mokslinio tyrimo ataskaita: <http://www.socmin.lt/index.php?1606775163>

12. **Lietuvos Respublikos Konstitucija** // Valstybės žinios, 1992, Nr.33-1014

13. **Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada** „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtąjo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“

14. **Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. kovo 12 d. nutarimas** „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 5 straipsnio, Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 8 straipsnio antrosios dalies 1 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 142 „Dėl Lietuvos Respublikos 1995 m. vasario 20 d. nutarimo Nr. 266 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo" dalinio pakeitimo" 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai" // Valstybės žinios, 1997, Nr. 23-546

15. **Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymas Nr. A1-94** „Dėl asmens (šeimos) socialinių paslaugų poreikio nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašo ir senyvo amžiaus asmens bei suaugusio asmens su negalia socialinės globos poreikio nustatymo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios 1571.

16. **Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. vasario 20 d. įsakymas Nr. A1-46** „Dėl socialinės globos normų aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios 24-931.

17. **Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas** // Valstybės žinios, 2006, Nr. 17-589

18. **Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. liepos 4 d. įsakymas Nr. V-558/A1-183** „Dėl slaugos ir socialinių paslaugų bendro teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2007, Nr. 76-3029

19. **Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas** // Valstybės žinios, 1999, Nr. 60-1948
20. **Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas** // Valstybės žinios, 1990-10-23 Nr. I-696
21. **Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas** // Valstybės žinios 4-102.
22. **Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2006 m. spalio 10 d. nutarimas Nr. 978** „Dėl Socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“ // – Valstybės žinios 110-4173.
23. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gegužės 9 d. nutarimas Nr. 360** „Dėl Socialinės paramos koncepcijos“ // Valstybės žinios, 1994, Nr. 36-653
24. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 29 d. nutarimas Nr. 111:** „Dėl apmokėjimo už socialines paslaugas principų ir tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios 12-278.
25. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 7 d. nutarimas Nr. 850** „Dėl Nacionalinės žmonių su negalia socialinės integracijos 2003–2012 metų programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2002, Nr. 57-2335
26. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 14 d. nutarimas Nr. 737** „Dėl Nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2004, Nr.95-3501
27. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 15 d. nutarimas Nr. 1132** „Dėl socialinių paslaugų planavimo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2006, Nr. 124-4705
28. **Lloyd J, Wait S.** Integrated care. Guide for Policymakers. Alliance for Health and Future, 2005.
29. **Mesonis G., Vaišvila A.** Žmogaus teisių gintis. - Vilnius: LT A, 2000, p. 34
30. **Neįgaliųjų teisių konvencija** // Valstybės žinios, 2010, Nr. 71-3561
31. **Pagyvenę žmonės 2011 metais.** Kas penktas Lietuvos gyventojas yra sulaukęs 60 ir daugiau metų. [žiūrėta 2012 m. Vasario 12 d.]
32. **Pflegegeld in Europa 1993.** Wien: Bundesministerium fuer Arbeit und Soziales.
33. **Piechowiak M.** What are Human Rights? // An Introduction to the International Protection of Human Rights. A Textbook. Hanski R., Suksi M. Turku/Abo: Institute for Human Rights. 1999, p. 10
34. **Rimšaitė E., Žalimienė L.** Metamorfozy roli nepravitelstvennych organizacij - ot blagotvoritelnosti k rynku uslug // Žurnal issledovanij socialnoj politiki. 2004, t. 2, no. 4, p. 487-508.
35. **Rosas A., Scheinin M.** Categories and Beneficiaries of Human Rights // An Introduction to the International Protection of Human Rights. A Textbook. Hanski R., Suksi M. Turku/Abo: Institute for Human Rights. 1999, p. 49

36. **Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM) 1997: Socialinis pranešimas 1996.**
37. **Socialinės apsaugos ir darbo ministerija: Socialinis pranešimas 2005–2006.**
38. **Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. balandžio 12 d. įsakymas Nr. A1-104** „Dėl socialinių paslaugų plano formos ir Socialinių paslaugų efektyvumo vertinimo kriterijų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2007, Nr. 42-1608
39. **Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. liepos 4 d. įsakymas Nr. A1-185** „Dėl socialinių paslaugų išvystymo normatyvų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2007, Nr. 76-3031
40. **Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. vasario 8 d. įsakymas Nr. A1-68** „Dėl Stacionarių socialinių paslaugų įstaigų infrastruktūros modernizavimo programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2011, Nr. 18-869)
41. **Socialinis pranešimas 2010-2011.** Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Vilnius. 2011. p. 161
42. **Socialinis pranešimas 2012.** Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. 2012. p. 192
43. **Taljūnaitė M.** Pilietybė ir socialinė atskirtis šiuolaikinėje Europoje. Filosofija. Sociologija. 2004. Nr. 4. p. 46-49
44. **Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas** // Valstybės žinios, 2002, Nr. 77 – 3290
45. **Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas** // Valstybės žinios, 2002, Nr. 77 – 3288
46. **Tilbury C.** Performance measurement in child protection. Australian Social Work. Vol. 55. No. 2, June 2002, p. 140
47. **Vidrinskaitė S.** Žmogaus teisių katalogas: Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisinės aktualijos // Jurisprudencija, 2006, Nr. 4 (82), p. 6-12
48. **Visuotinė žmogaus teisių deklaracija** // Valstybės žinios, 2006, Nr. 68-2497
49. **Wistow G., Knapp M., Hardy B., Allen C.** 1994: Social Care in a Mixed Economy. Philadelphia: Open University Press.
50. **Žalimienė L.** Socialinės paslaugos. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 2003, p. 128
51. **Žalimienė L., Lazutka R.** Socialinės globos paslaugos Lietuvoje: nuo hierarchinio prie mišrios globos ekonomikos modelio // Pinigų studijos, 2009, Nr. 2, p. 22-25
52. **Žalimienė L., Vareikytė A.** 2000: Die Entwicklung der sozialen Arbeit in Litauen. – Archiv für Wissenschaft und Praxis der sozialen Arbeit 3–4, 330–340.

Bartoševič I., Ilgalaikės slaugos ir globos raida Lietuvoje / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. G. Černiauskas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2012.- 58 p.

ANOTACIJA

Baigiamajame darbe analizuojama ilgalaikės slaugos ir globos teisiniai ir socialiniai pagrindai. Analizuojama socialinės paramos samprata bei ilgalaikės slaugos ir globos teikimo būdai. Nagrinėjami tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, užtikrinantys ilgalaikės slaugos ir globos teikimo aspektu, pateikiama statistinė ilgalaikės slaugos ir globos raidos informacija. Apibendrinamos ilgalaikės slaugos ir globos teikimo formos, prognozuojamas ilgalaikės slaugos ir globos poreikis bei institucijų skaičiaus kaita. Pagrindžiamas ilgalaikės slaugos ir globos tyrimas. Tirama ilgalaikės slaugos ir globos problematika, darbo autorės suformuluoti ilgalaikės slaugos ir globos raidos vertinimo kriterijai.

RAKTINIAI ŽODŽIAI: ilgalaikė slauga ir globa, socialinė paslauga, finansavimas, poreikis, pasiūla.

Bartoševič I., Development of long- term nursing and care in Lithuania / Master's Work in Public Sector Economics. Supervisor prof. dr. G. Černiauskas. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2012.- 58 p.

ANOTATION

This final thesis analyses legal and social aspects of long-term nursing and care. It examines the concept of social support as well as the methods of long-term nursing and care delivery. There are analysed national and international legal acts ensuring long-term nursing and care delivery. Statistical information concerning development of long-term nursing and care is provided. The forms of long-term nursing and care delivery are summarised, demand for long-term nursing and care as well as the change of the number of institutions is predicted. The research in long-term nursing and care is grounded. The problems of long-term nursing and care are studied. The criteria for evaluation of long-term nursing and care development established by the author of the thesis are presented.

KEY WORDS: long-term nursing and care, social service, financing, demand, supply.

Bartoševič I., Ilgalaikės slaugos ir globos raida Lietuvoje / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. G. Černiauskas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2012.- 59 p.

SANTRAUKA

Šiuolaikinės demokratinės valstybės ilgalaikės slaugos ir globos, veikla yra neišvengiama. Taip pat, galima teigti, kad tokia veikla kaip ilgalaikė slauga ir globa, yra ne tik būtina, tikslinga, bet ir naudinga.

Tyrimo problema Nustatyti ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų poreikį; apibrėžti galimybes decentralizuoti ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų teikimą; duomenų apie ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų teikimo trūkumas; spragos ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų organizavimo procese. Būtina išsiaiškinti, kokių ilgalaikės slaugos ir globos socialinių paslaugų trūksta, prieinamumo galimybes, kiek socialinių paslaugų teikėjai pajėgūs patenkinti ilgalaikės slaugos ir globos poreikius.

Darbo tikslas – atskleisti ilgalaikės slaugos ir globos raidos Lietuvoje ypatumus.

Darbo uždaviniai:

1. atskleisti socialinės paramos esmę bei teikimo būdus;
2. įvertinti ilgalaikės slaugos ir globos reikšmę bei išanalizuoti ilgalaikės slaugos ir globos teisinį reglamentavimą;
3. nustatyti ilgalaikės slaugos ir globos raidos trūkumus;
4. pateikti ilgalaikės slaugos ir globos tobulinimo kryptis.

Tyrimo šaltiniais tapo teisės ir vadybos mokslinė literatūra, Lietuvos Respublikos įstatymai, tarptautiniai aktai, Konstitucinio Teismo jurisprudencija, teisės aktų oficialūs išaiškinimai.

Ilgalaikės slaugos ir globos raidos analizės pagrindiniais informacijos šaltiniais buvo Lietuvoje institucijų ataskaitos, statistiniai duomenys bei anketa. Praktinę darbo reikšmę lėmė tyrimo kryptingumas. Darbe suformuluotos darbo autorės nuostatos ir išvados sudaro prielaidas nustatyti kryptis ilgalaikės slaugos ir globos srityje.

Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, 3 pagrindinės dalys, išvados bei siūlymai. Darbo pabaigoje pateikiamas naudotos literatūros sąrašas bei anketa, kurios pagrindu atlikta analizė.

Pirma darbo dalis skirta ilgalaikės slaugos ir globos teisiniams ir socialiniams pagrindams. Joje analizuojamos socialinės paramos samprata bei ilgalaikės slaugos ir globos teikimo būdai. Analizuojami tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, užtikrinantys ilgalaikės slaugos ir globos teikimo aspektu, pateikiama statistinė ilgalaikės slaugos ir globos raidos informacija.

Antroje darbo dalyje analizuojamos ilgalaikės slaugos ir globos teikimo formos, prognozuojamas ilgalaikės slaugos ir globos poreikis bei institucijų skaičiaus kaita. Pagrindžiamas ilgalaikės slaugos ir globos tyrimas.

Trečioje darbo dalyje tiriama ilgalaikės slaugos ir globos problematika, darbo autorės suformuluoti ilgalaikės slaugos ir globos raidos vertinimo kriterijai.

Bartoševič I., Development of long- term nursing and care in Lithuania / Master's Work in Public Sector Economics. Supervisor prof. dr. G. Černiauskas. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2012.- 61 p.

SUMMARY

Nowadays modern democratic states could not do without long-term nursing care and long-term social care. Besides, one could argue that such activities as long-term nursing or social care are not only necessary and purposeful but also useful.

Research problem consists of the following elements: determination of long-term nursing and social services needs, definition of potential decentralization possibilities of nursing and social care provision services, lack of data on long-term nursing and social care provision, gaps in the process of long-term nursing and social care organization. It is necessary to find out what long-term nursing and social care services is lacking, their accessibility possibilities and the capacities of social services providers to meet long-term nursing and social care needs.

The objective of the research is revelation of the features of the long-term nursing and social care development in Lithuania.

The goals of the research are as follows:

1. to reveal the essence of social support and its provision methods;
2. to evaluate the significance of long-term nursing and social care and to analyze legal regulations in connection with long-term nursing and social care;
3. to determine deficiencies of long-term nursing and social care development;
4. to provide with directions for long-term nursing and social care improvement.

The research was conducted using the following sources: law and management literature, laws of the Republic of Lithuania, international legal acts, case-law of the Constitutional Court and legislative interpretations.

The main information sources for determining deficiencies of long-term nursing and social care development in Lithuania were institutional reports, statistical data and survey. Practical significance of the research was caused by its singleness. The assumptions and conclusions of the research precondition the determination of long-term nursing and social care directions.

The final thesis consists of introduction, three main parts, conclusions and recommendations. Annexes to this research work are the bibliography and survey, which was the basis for analysis.

The first part deals with legal and social foundations of long-term nursing and social care. It examines the concept of social support and methods of long-term nursing and social care provision as

well as analyzes international and national legislation in respect of ensuring long-term nursing and social care provision, provides with statistical information on long-term nursing and social care development.

The second part analyzes the forms of long-term nursing and social provision, the expected need for long-term nursing and social care and change in a number of the appropriate institutions. Also, the research of long-term nursing and social care is justified in this part.

The third part examines the relevant issues of long-term nursing and social care. The researcher prepared evaluation criteria for long-term nursing and social care development.

PRIEDAI

ANKETA

Gerbiamas respondente,

Tyrimo tikslas - įvertinti esamos ilgalaikės slaugos ir globos sistemos bei atskirų jos posistemių funkcionavimo principus, paslaugų teikimo sąlygas, jų atitikimą žmonių poreikiams. Remiantis šiais vertinimais pasiūlyti pažangesnes (ar alternatyvias) ilgalaikės slaugos ir globos plėtojimo priemones.

Anketos pildymas: tinkamus atsakymus pažymėkite **×**, o lentelėje atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje.

Anketoje pateikti duomenys bus konfidencialūs, niekur neskelbiami.

Sėkmės, iš anksto dėkoju.

1. Jūs:

- ☐ Vyras
- ☐ Moteris

2. Jūsų šeimyninė padėtis:

- ☐ Vedęs/ištekėjusi;
- ☐ Nevedęs/neištekėjusi;
- ☐ Išsiskyręs/išsiskyrusi;
- ☐ Našlys/našlė.

3. Jums:

- ☐ Iki 60 metų
- ☐ Nuo 60 iki 65 metų
- ☐ Nuo 65 iki 70 metų
- ☐ Nuo 70 iki 75 metų
- ☐ Virš 75 metų

4. Jūsų gyvenamoji vieta:

- ☐ Miestas
- ☐ Kaimas

5. Kokia institucine globa priimtinausia?

- ☐ Globos paslaugų teikimas namuose
- ☐ Stacionarios globos įstaigos;
- ☐ Dienos globos įstaigos;

6. Ar Jūs turite artimų žmonių, kurie galėtų Jumis pasirūpinti?

- ☐ Taip;
- ☐ Ne.

7. Kas lemia paslaugos rūšies (dienos centro, globą namuose, globos namų) pasirinkimą:

- ☐ Kultūrinės nuostatos;
- ☐ Religinės nuostatos;
- ☐ Paslaugos patogumas;
- ☐ Artimųjų nuomonė;
- ☐ Kita _____

8. Ar sunku buvo gauti socialinę paslaugą?

- ☐ Taip;
- ☐ Ne;
- ☐ Nelabai

9. Įvertinkite ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų teikimą namuose:

	Visiškai sutinku (5 balai)	Sutinku (4 balai)	Beveik sutinku (3 balai)	Nesutinku (2 balai)	Visiškai nesutinku (1 balas)
Sudarytos normalios gyvenimo sąlygos ir galimybė gyventi visavertį gyvenimą namuose	25	16	14	29	40
Ilgalaikės slaugos ir globos paslauga, namuose suteikiama nekokybiškai	49	21	26	18	10

10. Įvertinkite stacionarių ilgalaikės slaugos ir globos įstaigų veiklą:

	Visiškai sutinku (5 balai)	Sutinku (4 balai)	Beveik sutinku (3 balai)	Nesutinku (2 balai)	Visiškai nesutinku (1 balas)
Ilgalaikės slaugos ir Globos įstaigose per mažai darbuotojų	28	64	21	6	5
Ilgalaikės slaugos ir globos įstaigose aplinka nepritaikyta neįgaliems žmonėms	6	9	27	34	48
Ilgalaikės slaugos ir globos įstaigose gyvenimo sąlygos pakankamos	72	26	18	2	6
Ilgalaikės slaugos ir globos įstaigose per mažas paslaugų teikimo skaičius	79	31	5	4	5

11. Įvertinkite dienos centro globos paslaugas:

	Visiškai sutinku (5 balai)	Sutinku (4 balai)	Beveik sutinku (3 balai)	Nesutinku (2 balai)	Visiškai nesutinku (1 balas)
Dienos centre per mažas ugdymas	45	31	29	9	10
Dienos centre per mažai darbinės veiklos	31	42	24	18	9
Dienos centras per mažai organizuoja poilsio projektų	29	36	21	20	18
Dienos centro veikla organizuota optimaliai	25	34	48	9	8

12. Įvertinkite ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų darbą organizuojančių institucijų veiklą:

	Visiškai sutinku (5 balai)	Sutinku (4 balai)	Beveik sutinku (3 balai)	Nesutinku (2 balai)	Visiškai nesutinku (1 balas)
Valstybinės ir savivaldybių pavaldumo įstaigos ilgalaikės slaugos ir globos paslaugas teikia efektyviai	9	6	26	21	62
Nevyriausybinių organizacijų bei savanoriai ilgalaikės slaugos ir globos paslaugas teikia efektyviai	42	26	34	10	12
Nevyriausybinių organizacijų bei savanoriai nereikalingi	12	4	3	34	71

Klausimynas, darbuotojams teikiantiems ilgalaikės slaugos ir globos paslaugas

13. Jūsų stažas dirbant ilgalaikės slaugos ir globos srityje:

- ☐ Iki 1 metų;
- ☐ Nuo 1 iki 5 metų;
- ☐ Nuo 5 iki 10 metų;
- ☐ Virš 10 metų.

14. Jūsų išsilavinimas:

- ☐ aukštesnysis;
- ☐ aukštasis neuniversitetinis;
- ☐ aukštasis universitetinis;

15. Kokia išsilavinimo sritis:

- ☐ socialinių mokslų;
- ☐ ekonomikos;
- ☐ medicininis;
- ☐ kita;

16. Įvertinkite ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų infrastruktūrą:

	Visiškai sutinku (5 balai)	Sutinku (4 balai)	Beveik sutinku (3 balai)	Nesutinku (2 balai)	Visiškai nesutinku (1 balas)
Trūksta lėšų ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų įvairovei didinti	7	4	2	1	1
Trūksta lėšų pastatų renovacijai	9	4	3	-	-
Egzistuoja strateginio planavimo trūkumai nustatant ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų poreikį	6	2	3	2	2
Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų infrastruktūra atitinka poreikius	2	1	2	3	7

17. Įvertinkite ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų tinklą:

	Visiškai sutinku (5 balai)	Sutinku (4 balai)	Beveik sutinku (3 balai)	Nesutinku (2 balai)	Visiškai nesutinku (1 balas)
Per mažai stacionarių ilgalaikės slaugos ir globos įstaigų	6	3	1	2	3
Per mažai ilgalaikės slaugos ir globos namuose tarnybų	7	3	3	1	1
Per mažai dienos ir bendruomenės centrų, skirtų ilgalaikiai globai ir slaugai	4	1	3	2	5
Ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų tinklas optimalus	5	3	3	2	2

18. Įvertinkite ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų spektrą bei plėtros galimybes:

	Visiškai sutinku (5 balai)	Sutinku (4 balai)	Beveik sutinku (3 balai)	Nesutinku (2 balai)	Visiškai nesutinku (1 balas)
Egzistuoja poreikis įvairesnėms ilgalaikės slaugos ir globos paslaugoms	6	2	3	2	2
Teikiamų ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų spektras optimalus	5	2	1	-	7
Ilgalaikės ilgalaikės slaugos ir globos paslaugų kokybės gerinimas neužtikrintas	6	3	2	2	2

AČIŪ